

קובץ

הערות התמימים ואנ"ש

ספרי

גליון ב'
(קל"ג)

י"ט כסלו

יוצא לאור ע"י
תלמידים השלוחים
ישיבה גדולה מלבורן

שנת חמשת אלפים שבע מאות שבעים וארבע לבריאה

קובץ

הערות התמימים ואנ"ש

ספרי

חידושים ועיונים
בתורת הנגלה ובתורת החסידות

גליון ב'
(קל"ג)

י"ט כסלו – ר"ה לחסידות

יוצא לאור ע"י

תלמידים השלוחים

ישיבה גדולה מלבורן

שנת חמשת אלפים שבע מאות שבעים וארבע לבריאה
מאתיים שנה להסתלקות אדמו"ר הזקן בעל בתניא ושו"ע זי"ע

חברי המערכת:
השליח התי מרדכי בן שיינא רחל שיחי רובין
השליח התי מנחם מענדל בן יהודית בילא שיחי שפיצער

Kovetz Heoros HaTmimim V'anash

- Melbourne -

No.2

Yus Tes Kislev

Published & Copyright © 2013 by

Rabbinical College of Australia & New Zealand

67 Alexandra St. East St. Kilda

YGHeoros@gmail.com

5774 - 2013

נסדר והוכן לדפוס ע"י חברי המערכת שיחי

מוקדש

לכ"ק אדמו"ר נשיא דורנו

יה"ר שיראה הרבה נחת מבניו – התמימים בפרט
משלוחיו, חסידיו, וכלל ישראל בכלל
ומזכה להגאולה האמיתית והשלימה
תיכף ומיד ממש

מוקדש ע"י ולזכות

התלמידים השלוחים

מנחם מענדל שי' גורארי'
מנחם מענדל שי' שפיצער
מנחם מענדל שי' שוחאט
מנחם מענדל שי' ראסקין
מרדכי שי' רובין
ניסן אייזק שי' הלל
משה שי' לרמן
ישראל לייב שי' לעסטר
יוסף יצחק שי' קאסל
מנחם מענדל שי' הרץ
יוסף חיים ברוך הכהן שי' טייטלבוים

לזכות
הילד בצבאות ה'
פנחס טודרוס שי"

רייטמאן
וכל משפחתו שי'
לרגל היכנסו לבריתו של אאע"ה
ויגדל לתורה ולחופה ולמעשים טובים

*

נדפס ע"י ולזכות זקניו
הרה"ת חיים ארי' וזוגתו מרת אסתר שיינא שיחיו

רייטמאן

לע"נ
הרה"ח הרה"ת

שמואל
בן משה זלמן ע"ה

פייגלן

ת.נ.צ.ב.ה.

*

נדפס ע"י ולזכות
הרה"ת מרדכי אהרן ומשפחתו שיחיו **פייגלן**

*In honour and L'zechus of all the
Bochrin & Ungerleit
which devote their precious time to
Spreading Yiddishkeit,
May Hashem Bless them phiscaly & spiritualy!*

מוקדש לזכות

כל תלמידי התמימים והאברכים

שמסרו מזמנם להפצת היהדות והמעיינות חוצה

ויה"ר שימלא השי"ת כל משאלות לבם בכל המצטרך,

בגשמיות וברוחניות,

כרצו"ק ולנח"ר כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו

**Chabad of
Rural & Regional Australia (RARA)**

מוקדש לזכות ביאת גואל צדק שיבוא ויגאלנו
ויוליכנו קוממיות לארצינו, בעגלא דידן ממש!

*

מוקדש לזכות

הנערה המהוללה והמשובחת בפי כל מכירי'

אילנה לאה בת שיינדל רחל שתחי'

שיהי' רפואה שלמה קרובה בב"א

בטוב הנראה והנגלה בגשמיות וברוחניות!

לזכות

הילד בצבאות ה'

אורי רפאל ציון שי'

יפי

וכל משפחתו שי'

לרגל היכנסו לבריתו של אאע"ה

ויגדל לתורה ולחופה ולמעשים טובים

*

ולזכות הוריו

ר' שרגא וזוגתו מרת חי' ברכה שיחיו

יפי

לזכות

החתן התמים

ר' יוסף יהושע שי' וואלקו

עם ב"ג הכלה

אלישבע שתחי' **גיטא**

לרגל בואם בקשרי שידוכין והחתונה תתקיים בשעתומ"צ
ויה"ר שימלא השי"ת כל משאלות לבם בכל המצטרך
בגשמיות וברוחניות, ויבנו בנין עדי עד!

*

נדפס ע"י ולזכות הורי החתן

ר' משה דוב וזוגתו מרת יהודית שיחיו

וואלקו

לזכות

הבחור הבר מצוה

הת' **משה יהודה שיחי'**

לרגל "הנחת תפילין" שלו

ב' כסלו תשע"ד

ויגדל להיות חסיד וירא שמים ולמדן

*

הוקדש ע"י הוריו

ר' אברהם יעקב שי' ומרת דבורה שתחי'

ווייסבארד

פתח דבר

מתוך שבח והודי' להשי"ת הננו מתכבדים להגיש לקהל לומדי התורה ושוחריה, תלמידי התמימים ואנ"ש, קובץ 'הערות תמימים ואנ"ש' (גליון ב' דהאי שתא) דישיבה גדולה - מלבורן. אשר הוא, חידושים ועיונים בכל חלקי התורה. ובגמרא הם בעיקר על מסכת שבת - המסכת הנלמדת שנה זו בישיבות חב"ד - תומכי תמימים בכל רחבי תבל, ובפרט על פרק א' - "יציאות השבת".

קובץ זה יוצא לאור לקראת "חג החגים" י"ט - כ' כסלו, ראש השנה לדא"ח ויום גאולת אדמו"ר הזקן הבעל"ט, 'החג אשר פדה בשלום נפשנו ואור וחיות נפשנו ניתן לנו, היום הזה הוא ראש השנה לדא"ח אשר הנחילנו אבותינו הקדושים זצוקללה"ה נ"ע זי"ע, והיא היא תורת הבעש"ט ז"ל .. ועלינו להעיר לבבנו ביום הזה בבחי' חפץ ורצון פנימי ועצמי באמיתת נקודת לבבנו, שיאיר נפשנו באור פנימיות תורתו ית" (ממכתב כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב נ"ע). וגם יום ההילולא של מורינו הרב המגיד ממעזריטש נ"ע.

"פותחין בדבר מלכות" – מאן מלכי רבנן, ובהתאם לזאת הדפסנו בראש הקובץ מכתב מכ"ק אדמו"ר נשיא דורינו (מלקו"ש חל"ה) על י"ט כסלו, וגם שיחה קדושה (מלקו"ש ח"ל) על ימי חנוכה הבעל"ט.

* * *

יודוע ומפורסם, הוראת כ"ק אדמו"ר בריבוי מקומות, שתלמידי התמימים ש"תורתן אומנותם" יגו בתורה עד לאופן ד"לאפשה לה", ויעלו חידושיהם על הכתב, ומזמן לזמן יוציאו קובצי חידושי תורה, על מנת לעודד ולחזק לימוד התורה ופילפולא דאורייתא, מתוך חיות ותענוג. ובהתאם לכך מוציאים אנו לאור גליון זה על מנת לעורר ולחזק בין כתלי הישיבה ובכל העיר את לימוד התורה בכלל, ובפרט כתיבת חידושי תורה. ובמיוחד בנדו"ד, שאמר הרבי לתלמידים השלוחים לישיבה גדולה מלבורן ביחידות - **"איינעמען אוסטרליא דורך לימוד התורה!"**

הננו בזה להודיע לכל הקהל הקדוש ובפרט לרבנים ויושבי אוהל וכו' בעזה"ת יצא לאור קובץ מזמן לזמן. וניתן לכתוב בכל מקצעות תורתנו הק' – עניני דיומא, בתורת הנגלה, ובתורת הנסתר, הלכה ועוד.

ולכן בקשתנו שטוחה לכל מי שיש לו חידושים וביאורים בכל תחומי תורתנו הקדושה או על הנכתב בזה, שיואיל נא בטובו לשלחם אלינו (ראה הכתובת וכו' לעיל **בראש הקובץ**, ותאריך האחרון למסירת ההערות ראה בסוף המפתח) ע"מ שנוכל לפרסמם בחוברות הבאים בעזה"ת, ולזכות בהם את הרבים.

בהזדמנות זו באנו להודות לכל הרבנים החשובים ותלמידי התמימים שהואילו בטובם למסור לנו את הערותיהם וחידושיהם, שעמלו ויגעו להעלותם על הכתב. ובפרט להת' הנעלה והנכבד וכו' השקדן **שמואל קלמן שי' מייערס** שעזר רבות בהוצאת הקובץ.

וזאת למודעי: שעברנו ועבדנו על תוכן ההערות והביאורים עד מקום שידינו מגעת, הן בנוגע לתוכן והן בנוגע לטעויות הדפוס, אך "לא עלינו המלאכה לגמור" ו"שגיאות מי יבין". ולתועלת הרבים יגענו להקל על הלומד, וכתבנו סיכומים וקיצורים על התוכן של כל ההערות והביאורים, ויופיעו במפתח בראש הקובץ, ואנו תקווה שיועיל למעיינים.

* * *

ואנו תפילה שנזכה לביאת גואל צדק ו'תורה חדשה מאיתי תצא', וכלשון רש"י (שה"ש א, ב) "ומובטחים מאתו להופיע עוד עליהם, לבאר להם סוד טעמי' ומסתר צפונותיה", ונזכה לקיום היעוד ו'הקיצו ורננו שוכני עפר', וכמאמר מלך המשיח לבעש"ט "אימתי קאתי מר? לכשיפוצו מעינותיך חוצה", במהרה בימינו, אמן.

המערכת

י"ד כסלו - יום נשואי כ"ק אדמו"ר והרבנית זי"ע - פ"ה שנה מאתיים שנה להסתלקות אדמו"ר הזקן בעל בתניא ושר"ע זי"ע שנת ה'תשע"ד מלבורן, אוסטרליא

מפתח

דבר מלכות:

8 י"ט כסלו

9..... חנוכה

פלוגת הרמב"ם (הל' חנוכה פ"ג ה"ב) והמאירי (שבת כ"א, ב) אם נצחון המלחמה הי' בכ"ד כסלו או בכ"ה כסלו, והשייכות להפלוגתא אם ימי החנוכה הם ימי שמחה, ביאור דברי אדמה"ז (לקו"ת צו ט"ז, א) ש"פסח הוא ביום שנעשה הנס משא"כ בחנוכה ופורים כו", והתאמתם לשיטת הרמב"ם.

נגלה

15 ביאור מחלוקת רש"י ותוס' בפטורי דאתי לידי חיוב חטאת

השליח הת' ניסן אייזק שי' הלל, השליח הת' מנחם מענדל שי' שפיצער
שלוחים בישיבה

מביא מחלוקת רש"י ותוס' בפטורי דאתי לידי חיוב חטאת / שואל על שאלת התוס' על רש"י ומיסד המח' בין רש"י לתוס' / מקדים ב' אופנים באיסורי דרבנן ועפ"ז תולה המח' דרש"י ותוס' בב' האופנים / עפ"ז מבאר שאלת התוס' על רש"י / מעיר בשיחת הרבי שאול לכאן לפי רש"י

18 הוצאה מלאכה גרועה והמסתעף (א)

השליח הת' מנחם מענדל שי' שוחאט
שליח בישיבה

מביא מחלוקת התוס' ושאר הראשונים בהגדרת הגריעותא דמלאכת הוצאה וביאור החת"ס תנוס' והראשונים דיינו הך והקושי שבוה / יביא ב' ביאורים לכאן המח' (דברות משה וביאור ע"ד הד"מ) ויקשה עליהם

שער מאתיים שנה

להסתלקות אדמו"ר הזקן בעל התניא והשו"ע זי"ע

21..... 'חפצא' של תורה

הרב ישראל אליעזר שי' רובין
שליח כ"ק אדמו"ר אלבאני נ.י.

ביאור חידושו הנפלא של רבינו הזקן בענין ה'חפצא של תורה', שהאותיות הרוחניות הם ענין ממשי להלכה, ושיטה מיוחדת זו, נגד החולקים עליו, נוגעת לכמה סוגיות ב"ש וגם להלכה: א) ההכרח והחיוב של 'ושננתם' בלימוד תורה על פה, ב) חינוך קטן ללימוד מן התורה (לא כחינוך למצות שהוא דרבנן), ג) מצות עשה של

והדרת פני זקן' לכבוד תלמיד חכם, (ד) אם המהרהר בד"ת חייב בברכת התורה, (ה) אם נשים חייבות בברכת התורה, (ו) נוסח הברכה 'על דברי תורה' (לא 'לעסוק בד"ת') ונפקא מינה להרבה דינים, אם יש חיוב היום ללמוד בעל פה בשכל התורה מזומן באינטרנט? אם יוצא ידי סיום תענית בכורות בקטן המסיים מסכת? ואם חייב לעמוד מפני קטן יניק וחכים, או ת"ח סומא כו' וכל זה לשיטתו של רבינו הזקן בספרו הלכות תלמוד תורה, שו"ע הרב, סידורו, ספר התניא וקונטרס אחרון

28 הקדמת השכירות בקבלן

ר' שבתאי אשר שי' טיאר

א' מאנ"ש

מביא משו"ע אדה"ז (הל' ריבית) בדין הקדמת שכר דהוי ריבית ועד"ז בסגנון אחר בהל' שאלה ושכירות / מביא מה שהקשה בס' אמרי יעקב על שיטת אדה"ז ומתרץ ע"פ המבואר בהל' שאלה ושכירות

29 ביאור בשו"ע אדה"ז סי' ש"א

השליח הת' מרדכי שי' רובין

שליח בישיבה

מביא אריכות הלשון אדה"ז בהקדמתו לס' ש"א שלא מצינו בקודמיו בין בהטו"ר והן בשו"ע המחבר / מקדים חילוקים בציונים בהוצאות הישנות לחדשות לדברי אדה"ז / ומחלק בדא"פ בין ב' הציונים שאינו רק נותן מקור ומ"מ אלא מבאר הטעם לאריכות לשונו / מביא עוד חידוש בהוצאות החדשות בחילוק ההלכות ומבאר בדא"פע"פ דברי הרבי בביאור הקדמת פיה"מ להרמב"ם

חסידות

35 קשר הוראת פרשת וישב להוראת הפטורה

השליח הת' מנחם מענדל שי' גורארי

שליח בישיבה

הקשר בין הוראת הפ' וההפטרה ע"פ ביאור בענין ירידתו של יוסף למצרים ע"פ דברי המדרש שוירד ל' רדיי' ושליטה לגלות אלקות במצרים

עניני גאולה ומשיח

41 מי יעשה הפרה אדומה העשירית

הרב אברהם בער הכהן שי בלעסאפסקי

ר"מ בישיבת אהלי יוסף יצחק ליובאוויטש

מביא שיחה מהרבי שלע"ל אהרן הכהן יעשה פרה העשירית מפני שהוא כהן גדול / ומעיר שמאזה"ת שגם משה רבינו יהי' כהן גדול לע"ל

הלכה

42 הערה למשיג.

הרב צבי הירש טלזנר שליט"א

מרא דאתרא דק"ק לויבאוויטש מעלבורן

מביא השגה על דבריו בקובץ הקודם בענין נו"כ דאבל ומתוך דבר דבר על אפנו: ההלכה קובעת מהו מדרגת השמחה לא הרגשים. כל הפוסקים שיצא לפני רצה אינם חוששים לאבילות בפרהסיא. הרמ"א ואדמו"ר כתבו שלא כהגר"א והמשיג לא הסתקל בביאור הגר"א. וגם זה שאבל אינו מקיף בהושענות וכ"כ הגר"ד עמס' טובה. וגם האם קדיש אבילות בפרהסיא ודברי האבני נזר בערבות ועוד כו"כ ענינים

פשוטו של מקרא

46 ביאור מחלוקת רש"י והאב"ע בפ' שופטים.

הרב אברהם שי' ציטראן

שליח בישיבה (תשנ"ז-ח) לונדון, אנגלי'

מביא חילוקי מנהגים באילנות בבית הכנסת בחגה"ש ומבאר בדא"פ הצדדים/ ומבאר שיסוד המחלוקת הוא תלוי במח' פרש"י והאב"ע עה"ת (שופטים ט"ז, כ"ב) / ועפ"ז מבאר עוד מח' בין רש"י והאב"ע בפסוק הקודם

48 כדרלעומר בסדר הפסוק.

הילד אליהו ברוך שי' טיאר

שואל על הפסוק בכדרלעומר ומבאר ע"פ ביאור מהרבי בהגש"פ בסדר ישיבת התנאים / עדיין צ"ע בסדר הפסוק ומבאר בב' אופנים לפ' דברי הרבי שם

הקובץ הבא י"ל לקראת יום הקדוש י' שבט

מפני כמה סיבות המועד האחרון למסירת הערות הוא
יום ד' - ט"ו טבת, וזריזין מקדימין וכו'.

ומבקשים שלקראת יום הקדוש
י"ד שבט שיכתבו בתורת רבינו!

כל מי שרוצה להשתתף במצוה גדולה כזו
או להקדיש הקובצים לעילוי נשמת וכו'
נא לפנות לא' מחברי המערכת

דבר מלכות

י"ט כסלו - חנוכה

לאחרי הפסק רב נעם לי לקבל מכתבו עם המצורף אליו תזכיר מיום י"ט כסלו. והתקוה חזקה אף שאינו מזכיר עד"ז, שיודע פרשת יום בשורה זה הוא גאולת אדמו"ר הזקן בעל התניא והשו"ע, שהוא גם גאולתנו ופדות נפשנו, ואולי גם השתתף כ' בהתועדות הנערכת בכל שנה ביום האמור, ומהם כמה בירושלים עיה"ק ת"ו.

ויהי רצון שישפיע היום על כל ימי השנה שלו, בהפצת היהדות המסורתית, תורתנו הק' תורת אמת ואור תורת החסידות ועניני' בפרט.

מובן שבהתענינות קראתי תזכיר האמור, וכנראה שנדון הלוח, עוה"פ הוצב על סדר היום להזירה הבין לאומית, ויהי רצון אשר סו"ס עכ"פ אחב"י לא יתנו יד למהרסי עניני יהדות, וביחוד ע"פ הידוע בדברי ימי ישראל ונרמז בכ"מ במדרשי חז"ל, שלולי נתינת יד האמורה לא היתה יד שולטת אפילו בעינים גשמים ועאכו"כ הרוחנים של עם ישראל, ובסגנון הידוע – לולי אלו ש"ממך יצאו" – לא ה' מקום להירוס.

והרי גם ימי חנוכה אלו מלמדים לקח זה, פרץ המתיונים אשר דגלו בשם הקולטורה השלטת, ובטענה שככל הגוים עם ישראל ועליהם לחקות מעשי ידי עכו"ם, ובאם מוכרחים לאיזה עינים שגוון ישראל להם, ז.א. תומ"צ ילמדו תורה (אך רק בשביל חכמה והבנה), [קרבן] – ע"י הכנסת חזיר למקדש ועד למזבח, נר מצוה – יטמאו השמנים (אך לא השמדת השמן) כי אדרבה המטרה היתה שתודלק המנורה

אבל בשמן טמא וכו'. ובעוה"ר ולצערנו הרב, הרי גם בתקופתנו רבת הנסיונות עדיין ענין זה מרחף בינינו, מתיונים מכל הסוגים והגוונים וכו'. וקשה להאריך בדבר המצער ועד לאחת.

דא"ג (ובודאי ידוע זה גם לכ') גם המאסר דפרשת י"ט כסלו בא אך ורק ע"י שמבנ"י נתנו יד וכו' וכידוע, וביחד עם זה הנה מזהיר בעל הגאולה רבנו הזקן באגרת הקדש שלו הידועה בעניני השחרור והגאולה ובלשונו, על ריבוי החסדים אשר הגדיל ה' לעשות עמנו וכו' – בכל זה – לבלתי רום לבבם מאחיהם וכו' וכולי האי ואולי יתן ה' בלב אחיהם כמים הפנים וגו',

שזוהי שיטת חב"ד מאז לקרב וכו' לקרבם לתורה ולמצות (ולא ח"ו השפלת התורה והמצוה) מיוסד על אהבת ישראל שחד הוא עם אהבת השם ותורתו.

בכבוד ובברכת חנוכה שמח.

(ממכתב כ"ז כסלו תשכ"ד)

חנוכה

פלוגתת הרמב"ם (הל' חנוכה פ"ג ה"ב) והמאירי (שבת כ"א, ב) אם נצחון המלחמה הי' בכ"ד כסלו או בכ"ה כסלו, והשייכות להפלוגתא אם ימי החנוכה הם ימי שמחה, ביאור דברי אדמה"ז (לקו"ת צו ט"ז, א) ש"פסח הוא ביום שנעשה הנס משא"כ בחנוכה ופורים כו", והתאמתם לשיטת הרמב"ם.

הרמב"ם⁸ "שמונת ימים האלו שתחלתן (ליל⁹) חמשה ועשרים בכסליו ימי שמחה¹⁰ והלל".¹¹

ולכאורה יש לומר שזה קשור עם הפלוגתא הנ"ל (באיזה יום הי' נצחון המלחמה), ובהקדם משנ"ת במ"א¹²,

א. בענין זמנו של נצחון המלחמה כנס חנוכה מצינו ב' שיטות בראשונים: (א) דעת הרמב"ם שהי' בכ"ה בכסלו, וב-לשונ¹ "וכשגברו ישראל על אויביהם ואבדום בחמשה ועשרים בחודש כסליו הי'² ונכנסו להיכל כו". (ב) דעת המאירי³ ש"תגבורת זה הי' בכסלו בכ"ד כו".⁴

והנה ידוע שיש ב' דיעות⁵ בנוגע ל-גדרם של ימי חנוכה, אם קבעום רק להלל ולהודאה ולא למשתה ושמחה⁶, או שקבעו אותם אף למשתה ושמחה⁷, ובלשון

משתה ושמחה (כתיב). שו"ת הרשב"א ח"א סתרצ"ט ("שמחה ועונג"). ועוד. וראה לקמן הערה 11.

⁸ שם ה"ג.

⁹ כ"ה ברמב"ם הוצאת פרענקל. ולפנינו ליתא "ליל".

¹⁰ כן מפרש ביש"ש לב"ק פ"ז סל"ז (וראה גם ב"ח או"ח שם ד"ה ומ"ש משום) בדעת הרמב"ם "ו-אותן סעודות שעושין בימי חנוכה נראה שהן סעודות מצוה ולא כדברי מהר"ם כו' אלא כדברי הרמב"ם שהן ימי שמחה והלל כו" (ומדייק כן גם מגמ': וב-תלמודא משמע דנתקנו נמי למשתה ושמחה מד-אמרינן. לשנה אחרת קבעו ועשאום יו"ט כו). וראה גם נמוקי מהרא"י על הרמב"ם שם. ובבנין שלמה מפרש ברמב"ם ד"מצוה לאכול בו. שקב-עוהו לשמחה", היינו למשתה כמו שאמרו ביו"ט אין שמחה אלא בבשר. ובב"ח שם בסופו (מהר"ש מאוסטרירי) ד"יש לנהוג שמחה ומשתה. והוכיחו קצת מרבינו יואל. ולא סגי בלא פת". וראה השלמה לשו"ע אדה"ז שם עה"ג.

¹¹ ולענין הלכה כתב ברמ"א שם "שיש קצת מצוה בריבוי הסעודות". ומציין למהר"א מפראג ש-הוא (מהר"א מפראג) המקור שהביא בד"מ שם ד"קבעו משתה ושמחה". ובהשלמה לשו"ע אדה"ז שם: ולענין מעשה מנהג קדום הוא להרבות בסעודה בימים אלו וכן נוהגין במדינות אלו.

¹² לקו"ש ח"י ע' 142 ואילך.

¹ הל' חנוכה פ"ג ה"ב. וראה גם כל בו ואבודרהם שבהערה 15.

² כן מפורש בפר"ח או"ח ר"ס עת"ר, שמדברי הרמב"ם מוכח בהדיא שנצחו ביום כה (ועיי"ש (וב-ברכ"י שם ובכמה מפרשים) – השקו"ט בזה שאנו מדליקים בליל כה ולא בליל כו).

³ שבת כא, ב.

⁴ וכ"ה במאמרי אדה"ז תקס"ג (ע' נז). שערי אורה ד"ה בכ"ה בכסלו פנ"ג. סהמ"צ להצ"צ מצות נ"ח (עא, א). ועוד. וכן מוכח בלקו"ת צו טז, א. תו"א סוף פ' וישב.

⁵ ב' הדיעות הובאו בהשלמה לשו"ע אדה"ז (לבעל דברי נחמי) ס' עת"ר ס"ג. וש"נ.

⁶ מהר"ם מרוטנבורק ז"ל, הובא במרדכי ל-פסחים פ"ד (סתרה). טור או"ח סעת"ר. שו"ע שם ס"ב.

⁷ מרדכי הארוך הובא בד"מ או"ח שם. תוד"ה הלכה – תענית יח, ב ("אתנוכה ואפורים. דיום

המלחמה) אלא מוסיף גם "על הודאת מציאת הפך" — כי מצד הגאולה עצמה היו קובעים את היו"ט ביום כ"ד (יום נצחון המלחמה), ולכן מוסיף שהטעם ליום ראשון דחנוכה הוא גם מצד מציאת הפך (הקשורה עם הדלקת המנורה דליל כ"ה).

ב. אמנם כד דייקת אין הדברים מוכרחים, שהרי בפורים מצינו בפורש שהיו"ט הוא בשביל נצחון המלחמה, "אשר ישלטו היהודים המה בשונאי-הם"¹³, ומ"מ נקבע היו"ט (לא ביום ה-נצחון אלא) ביום המנוחה, "ונוח בארבעה עשר. בחמשה עשר בו ועשה אותו יום משתה ושמחה"¹⁴. וא"כ גם בחנוכה אפ"ל כן, דאף שנצחון המלחמה הי' ביום כ"ד בחודש, מ"מ נקבע היו"ט (על נצחון זה) ביום שלאח"ז, כ"ה בכסלו, שהוא יום המנוחה (וכידוע גם הרמז בשם חנוכה"¹⁵ — "חנו בכ"ה"¹⁶, היינו שכ"ה הוא יום המנוחה.¹⁷)

¹³ מג"א ט, א.

¹⁴ שם ט, יז-יח.

¹⁵ שבלי הלקט סקפ"ט. ר"ן לרי"ף שבת פ"ב. כל בו סמ"ד. טאו"ח סעת"ד. אבודרהם סדר הדלקת נר חנוכה. לבוש שם. ובכ"מ.

¹⁶ וכ"ה בתקו"ז תי"ג (כט, א); חנו כ"ה.

¹⁷ הולעהיר מלשון האבודרהם שם שכתב שם לפני"ז (ע"ד לשון הרמב"ם) "וגברו בני חשמונאי ונצחום יום כה בכסלו", ובכל בו "וכשגברו ישראל על אויביהם ואבדום בכ"ה יום בכסלו הי'". ועד"ז בהשלמה לשו"ע אדה"ז שם (ס"ב) הביא ב' הלשונות (בתחלת הסעיף ובסופו). ואכ"מ.

שה-פלוגתא אי ימי חנוכה הם ימי שמחה, תלו' בטעם קביעת ימי חנוכה: להדעות שימי חנוכה הם רק ימי הלל והודאה נקבע היו"ט (בעיקר) על נס הנרות, זכיון שזהו (בעיקר) ענין רוחני, לכן גם חגיגת היו"ט היא על ידי הלל והודאה להשם (ענין רוחני); משא"כ לדעת הרמב"ם (עיקר) קביעת ימי חנוכה הוי מפני נצחון המלחמה, ולכן תקנו חכמים שיהיו גם ימי שמחה, שמחה גשמית וגופנית, כמו שנצחון המלחמה הי' הצלה גופנית, וזה

שנקבעו (גם) להלל והודאה שהוא ענין רוחני, י"ל שזהו ענין נוסף בשביל נס הנרות (ענין רוחני).

ועפ"ז יש לומר, ששני הענינים שכתב הרמב"ם — (א) שימי חנוכה הם ימי שמחה, (ב) (גם) נצחון המלחמה הי' בכ"ה — שייכים זל"ז, כי לדעתו קביעת היו"ט דחנוכה היא לזכר שני הענינים שאירעו באותו היום; משא"כ הדיעה שעיקר קביעת היו"ט דחנוכה (שתחלתו בליל כ"ה) היא מפני נס הנרות ולא בשביל ניצוח המלחמה — י"ל שהיא בהתאם להדיעה שנצחון המלחמה הי' ביום שלפניו (כ"ד בחודש), ובכ"ה בכסלו אירע (רק) נס הנרות.

ועפ"ז מדוייק לשון המאירי³, כש-מבאר תוכן חגיגת הלילה הראשון (שלא הי' בו לכאורה שום נס בהשמן), שכ' "מברכין על הגאולה ועל הודאת מציאת הפך" — והיינו, שלא הסתפק בזה שמבר-כין "על הגאולה" (נצחון

^{17*} וראה בארוכה ס' השיחות תשמ"ט ח"א ע' 113 ואילך.

הוא על זה שטהרו את המקדש והדליקו נרות — נס הנרות, הרי ימי חנוכה אינם ימי שמחה, משא"כ לדעת הרמב"ם שנצחון המלחמה שווה בתוקפו בתור סיבת קביעת ימי חנוכה, יש בחנוכה שני ענינים, גם "ימי שמחה".

ג. והביאור בזה:

ימים טובים שנקבעו לזכרון על נס שאירע לבניי בזמן מסויים, יש בהם 'אופנים ופרטים': (א) היר"ט נקבע על הצלת וגאולת ישראל, ולא על אופן ההצלה והגאולה, (ב) קביעת היר"ט היא לא רק על עצם ההצלה וגאולת ישראל, אלא גם על אופן הגאולה, שהיתה באופן מיוחד.

ויש לומר, שלדעת הרמב"ם, זהו אחד החילוקים בין פורים וחנוכה, דאף שבשניהם היתה הצלת וגאולת ישראל מיד אויביהם ושונאיהם [ואדרבה, עיקר הצלת וגאולת ישראל בגלוי היתה בימי הפורים, שאז ניצלו מגזירת המן ש"בקש להשמיד להרוג ולאבד את כל היהודים מנער ועד זקן טף ונשים ביום אחד"²⁰], הרי בפורים עיקר קביעת היר"ט הוא על התוצאה, הצלת וגאולת ישראל²¹, וטעם הדבר הוא, כי ההצלה ונצחון המלחמה גופא לא היו ע"י נס גלוי, אלא ע"י נס המלובש בדרכי הטבע; משא"כ בחנוכה, שקביעת החג היא לא רק על התוצאה, ישועת והצלת ישראל, כ"א גם על אופן הנס, "ועל הנסים כו' מסרת גבורים ביד חלשים ורבים ביד מעטים"²⁰.

וכן נקט אדמו"ר הזקן¹⁸ ד"יר"ט דפסח הוא ביום שנעשה הנס, משא"כ בחנוכה ופורים שהן ביום המנוחה" (וכדלקמן סעיף ד)¹⁷*

ועפ"ז נמצא, שלדעת הרמב"ם, דס"ל שנצחון המלחמה הי' ביום כ"ה, וס"ל שקביעת היר"ט היא על שם נצחון המלחמה כנ"ל (ולדעת הפר"ח¹⁹, לשיטת הרמב"ם יום ראשון דחנוכה הוא רק ע"ש נצחון המלחמה) — הרי היר"ט דחנוכה הוא (לא ביום המנוחה שלאח"ז, כבפורים, אלא) ביום הנצחון, כמו בפסח; משא"כ לדעת המאירי שנצחון המלחמה הי' בכ"ד, הרי קביעות היר"ט (שהיא גם על הגאולה) היא ביום המנוחה (כבפורים).

ויש לומר שהפלוגתא אם חנוכה הוי ביום המנוחה או ביום הנצחון, תלוי בהסברת השייכות דנצחון המלחמה להיר"ט דחנוכה.

כלומר: לכו"ע היר"ט דחנוכה שייך הן לנצחון המלחמה והן לנס הנרות, אלא דפליגי אם הנס דנצחון המלחמה אינו אלא הקדמה והכשרה לנס הנרות, שהוא הגמר ושלימות, וזהו סיבת קביעת החג, או שנצחון המלחמה לא נחשב כהקדמה בלבד, אלא דומה בתוקפו לנס הנרות בשייכות לקביעת ימי חנוכה.

[ולכן להדיעה שנצחון המלחמה הוא רק הקדמה והכשרה, ויר"ט דחנוכה

¹⁸ לקו"ת (וראה גם תו"א) שבהערה 4.

¹⁹ או"ח סעת"ר. וראה גם בנין שלמה על הרמב"ם כאן. ועוד.

²⁰ נוסח ועל הנסים.

²¹ ראה מנות הלוי למג"א ט, כ-כב (רט, א).

לפסח, שבפסח היו שני הדברים — נגוף למצרים (מכת בכורות) ורפוא (גאולה) לישראל — בנושא אחד, כמ"ש אדמו"ר הזקן²³ (ומוסיף "ומ"ש בספרים שזה הי' קודם חצות וזה לאחר חצות אינו אלא הכל בזמן אחד"); משא"כ בחנוכה, אף שגם נצחון המלחמה הוא בכלל הנס שעליו נקבע היום, מ"מ, עיקר הנס דחננוכה הי' נס השמן והנרות, שבוזה הי' נס גלוי ממש, ש"לא הי' בו אלא להדליק יום אחד נעשה בו נס והדליקו ממנו שמונה ימים", ועוד זאת, שנס הנרות מורה על הצלת דת ישראל (היפך ביטול דתם וכו')²⁴ — וא"כ היו כאן ב' נסים שונים שארעו בשני זמנים שונים, נצחון המלחמה ונס פך השמן (שהוא שלימות הצלת וגאולת ישראל).

[ותוכן פלוגתת הרמב"ם והמאירי אי נצחון המלחמה בחנוכה הי' בכ"ד או בכ"ה י"ל: להמאירי, אף שביחס לפורים נחשב נצחון המלחמה דחנוכה בכלל הנס, מ"מ, עיקר הנצחון דחנוכה הוא נצחון הדת (ובפרט שנצחון המלחמה לא הי' נס גלוי כנס פך השמן, שהרי הי' לנצחון זה אחיזה בטבע), והנס דנצחון המלחמה נחשב רק כהכשרה להעיקר²⁵, ולכן ס"ל דגם בחנוכה היר"ט הוא (לא ביום נצחון המלחמה, כ"א) ביום המנוחה, כמו בפורים] ועפ"ז מוכן מה שמדייק המאירי שבבילה הראשון "מברכין על הגאולה"²⁶

ולכן בפורים נחשב נצחון המלחמה רק כעין הכשרה והקדמה להעיקר — ישועת ישראל, ולכן נקבע החג לא ביום שבו הי' נצחון המלחמה אלא ביום המנוחה שבו מודגשת הצלת ישראל; משא"כ בחנוכה שגם הנצחון הוא מעצם הנס ושייך להיות"ט, הרי קביעת היר"ט היא באותו יום שהי' הנצחון.

ד. והנה הובא לעיל שרבינו הזקן נקט כשיטת המאירי²², ומבאר שחנוכה אינו כמו פסח, שחנוכה נקבע ביום המנוחה (והנצחון הי' ביום שלפניו), משא"כ בפסח שהיר"ט נקבע ביום שנעשה הנס [וכמו שמבאר שם הטעם ע"פ פנימיות העינים²³, דכאשר הנצחון והיר"ט הם בשני ימים ה"ז מורה שנצחון האויב הוא ענין נפרד מהיר"ט עצמו (ורק הכנה אליו), משא"כ בפסח שהי' הנס על ידי שנגלה עליהם ממה"מ הקב"ה בכבודו ובעצמו, שלמעלה מחילוקי דרגות, לכן היו שני הדברים ביחד, בלי התחלקות בין נגוף למצרים ורפוא לישראל]

אבל י"ל, שתוכן ביאור אדמו"ר הזקן מתאים גם לשיטת הרמב"ם (שנצחון ה-מלחמה הי' בכ"ה), כי אינו דומה חנוכה

²⁴ ראה רמב"ם שם ה"א. וראה ב"ח שם: מצוה אחת יש בידן כו' הדלקת מגורה כו'.

²⁵ ראה לקו"ש ח"י שם הערה 18. חכ"ה ע' 237 ואילך.

²⁶ ולא נצחון המלחמה. ולהעיר ממהר"ץ חיות לשבת שם (וראה גם העמק שאלה לשאילתות

²² מובן שאין מכאן הכרח שאדה"ז מכריע (ל-הלכה) כדיעה זו שהי' בכ"ד, וכידוע בכ"מ בפני-מיות התורה, שמבארים ענין לדיעה אחת אף שאינו להלכה (דהרי אלו ואלו דברי אלקים חיים — עירובין יג, ב), ולדוגמא הביאור בלקו"ת (נצבים מה, סע"א. וכו' בכ"מ) בענין "שופר של יעל פשוט" אף שאינו להלכה (טושו"ע ודאדה"ז ר"ס תקפו). אבל עכ"פ בנוגע לענינו — הביאור בהמאמר הוא (בעיקר) לדיעה זו.

²³ לקו"ת שם טז, ב.

למצרים", מכת בכורות, היתה התגלות קדושה השווה לקדושה שמתגלית ע"י גאולת ישראל.

ה. והנה כל הדברים הללו ישנם גם בעבודת האדם, שסדר עבודתו הוא "סור מרע ועשה טוב"²⁷, ובעבודה זו דסור מרע (נצחון המלחמה) שבכאו"א מישראל ישנם ג' אופנים:

(א) "סור מרע" שענינו ביעור הרע מקרבנו שיהא כלי נקי וראוי להשראת השכינה, שבאופן זה הסור מרע אינו אלא הכשר והכנה לעיקר עבודתו שהוא קיום מצות ה' — עשה טוב, "ע"ד משל המלך שרוצה להיות לו דירה בבית חדש אזי מתחלה צריך לנקותה מכל טינוף ולכלוך"²⁸, כן בעבודת האדם שתחלה צריך "לבער הרע ובערת הרע מקרבך"²⁹ שלא יהי' שום לכלוך וטינוף ח"ו"³⁰ שהו"ע סו"מ, ואח"כ אפשר להיות קיום מ"ע שהוא "עד"מ תיקון וסידור כלים נאים שע"י"ז תהי' הדירה בתח-תונים" ע"י המשכת קדושתו ית' בעולם³⁰.

(ב) למעלה מזה הוא כאשר האדם אינו צריך לנקיון מטינוף ולכלוך, להיותו זהיר בקיום מצות ל"ת, ובמילא ה"ה כלי נקי — דמ"מ צריך להיות אצלו העבודה דסור מרע, שהו"ע של אתכפיא וקבלת עול, שכופה א"ע ומבטל א"ע לקיים רצון

ועל הודאת מציאת הפך" כנ"ל]; משא"כ הרמב"ם ס"ל, שגם נצחון המלחמה (וההצלה הגשמית) הוא ענין עיקרי בחנוכה (אף שגם הרמב"ם ס"ל שאחד הדברים העיקריים שבנצחון דחנוכה הוא הצלת הדת).

ולפי זה יוצא, שלדעת הרמב"ם — ג' חלוקות בדבר: בפורים קביעת היו"ט אינה ביום הנצחון אלא ביום המנוחה; בחנוכה קביעת היו"ט היא ביום שהיו בו ב' הדברים — נצחון המלחמה וגם הנס דפך השמן, שהם ב' דברים שונים שהיו בשני זמנים; ובפסח היו שני הדברים (נגוף למצרים ורפוא לישראל) בנושא אחד.

ולפי המבואר בכ"מ (בפנימיות התורה) שגדרו של יום טוב הוא, דהוי יום מיוחד שבו היתה (וישנה) התגלות והמשכת קדושה (נוספת) בעולם, י"ל, ש-שלושת אופנים אלה מורים על ג' אופנים בגילוי קדושתו של הקב"ה בעולם:

בפורים היתה התגלות הקדושה בעיקר בהצלת וישועת ישראל, ואיבוד המן ונצחון המלחמה הם כעין הקדמה להתגלות זו; בחנוכה גם בנצחון המלחמה הי' התגלות הקדושה, אבל דרגת הקדושה אינה בשווה להתגלות הקדושה שב-נס פך השמן; ובפסח היתה התגלות קדושה אלקית נעלית כ"כ שגילוי הי' בכ' הענינים בשווה, שגם ב"נגוף

⁽²⁷⁾ תהלים לד, טו.

⁽²⁸⁾ לקו"ת שם טז, סע"א ואילך. ועד"ז בלקו"ת שבערה³⁰.

⁽²⁹⁾ ל' הכתוב פ' ראה יג, ב. שופטים יז, ז. ועוד.

⁽³⁰⁾ לקו"ת בלק ע, ג.

שאלתא כו סוסק"א וסק"ז), שר"ל שאין מברכין על נס הנצחון כיון שאינו יוצא מדרך הטבע.

ל־רצון העליון ומקיימו בלי שום חשבונות (וע"ד מאמר ר' עקיבא³³ שישראל אמרו בשעת מ"ת על הן הן ועל לאו הן, שבין כמ"ע בין במל"ת הי' נרגש אצלם ציווי (הכללי) של הקב"ה), ודוקא ע"י ביטול מוחלט זה שלמעלה מחשבון, המשכת הקדושה עי"ז היא בתכלית השלימות.³⁴

(משיחות ש"פ וישב, ערב חנוכה,
תשכ"ו תשמ"ו)

הבורא. כי ע"י זה שהאדם הוא יש ומציאות בפ"ע, הרי בזה גופא הוא סותר כביכול להשראת השכינה, שאין הקב"ה שורה אלא על דבר שבטל אצלו ית'³¹ ודוקא כאשר האדם כופה ומבטל א"ע, דהיינו תנועה דסו"מ, אפשר להיות בו השראת הקדושה³², וע"י אופן זה העבו־דה ד"סור מרע" אינה רק הכשרה והקד־מה, אלא זהו חלק מהשראת קדושתו ית'.

(ג) למעלה מזה הוא אופן ששניהם שווים:

גם כשהאדם נקי מכל לכלוך, והענין ד"סור מרע" אצלו הוא באופן של כפי' וביטול, שע"יז אינו בבחי' יש ומציאות בפ"ע, מ"מ ישנו עדיין הפרש אצלו בין העבודה דסו"מ והעבודה דוע"ט, שבעשה טוב נרגש אצלו שמקיים רצון העליון שבזה ממשיך עליו קדושתו ית', ובסו"מ מרגיש שלילת המניעה, שכופה ומבטל א"ע כי אם לאו ה"ז סתירה להשראת השכינה;

אבל יש מדרגה עליונה יותר בעבו־דה, שביטולו לרצון העליון הוא מוחלט עד כ"כ שאינו מרגיש את החילוק בין הדרכים שעל ידם מביא השראת השכינה, אם זהו ע"י מניעת השלילה או ע"י המשכת הקדושה, להיותו בטל

³³ מכילתא יתרו כ, א. ונת' בארוכה בלקו"ש ח"ו ע' 119 ואילך.

³⁴ והביאור בזה: נברא מצ"ע, הרי להיותו בגדר נברא הוא שלא בערך כלל לגבי הבורא, ולכן גם אם עבודתו של הנברא היא בתכלית העילוי והשלימות, כולל רגש של כפי' וביטול ע"פ חשבון, הרי אינו בערך להבורא, ובמילא השראת הקדושה שע"יז היא בהגבלה.

ורק כאשר הוא סר מרע ומקיים מצות בפשיטות שלמעלה מטעם ודעת, ולמעלה מכל חשבונות, גם למעלה מרגש הכפי' והביטול הבא מתוך חשבון (בשביל השראת השכינה), כ"א מתוך פשטות ותמימות לקיים רצון הבורא, דוקא אז נמשך רצון הבורא.

ויש להאריך בכ"ז. ואכ"מ.

³¹ תניא פ"ו (י, ב).

³² בכללות הו"ע היראה והקב"ע לא (רק) בשביל קיום מצות ל"ת המבואר בתניא פ"ד, אלא גם בשביל עשה טוב - תוכן המבואר בתניא רפמ"א. וראה בארוכה לקו"ש ח"ו ע' 180 ואילך. וש"נ.

נגלה

ביאור מחלוקת רש"י ותוס' בפטורי דאתי לידי חיוב חטאת

השליח הת' ניסן אייזק שי' הלל

השליח הת' מנחם מענדל שי' שפיצער

שלוחים בישיבה

א. בגמ' דף ג, כתוב "דפטורי דאתו בהו לידי חיוב חטאת קא חשיב" (ולכן יש במשנתנו רק ד' פטורים) ועל זה פירש רש"י "כגון עקירות, שהם תחילת המלאכה דאיכא למגזר דלמא גמר לה, אבל הנחות לא מצי למיתי לידי חיוב חטאת, דהא ליכא עקירה גבי האי" (ואשר ע"כ א"א שיעשה מלאכה שלימה להתחייב עליה איסור הוצאה בשבת). (ולפי פי' רש"י "אתי בהו לידי חיוב חטאת" פירוש שבפועל יכול לבוא לידי האיסור).

אמנם בתוס' הקשו על פירוש זה כמה קושיות, אחד מהם הוי, שלכאו' עקירה לבד הוי טלטול בעלמא ואין בה דררא דחיוב חיוב חטאת כלל, ומביא שיטת הריב"א שאתי בהו לידי חיוב חטאת קאי על העברות ("אותו שפושט את ידו ומכניסה או מוציאה").

ולכאו' אינו מובן קושיית תוס' כלל, דלמה הוי טלטול בעלמא הרי כל האיסור (פטור אבל אסור) הוי משום גזירה שמה יגמור המלאכה (אתי בהו לידי חיוב חטאת), ובוודאי בעקירות יש סברה שמא יבוא להניח ויעשה מלאכה שלימה, ואדרבא דווקא בעקירות כדמוכת, בפרש"י (ובוודאי לשיטת רש"י אין שום איסור בעקירה במקרה שעקר בלי להתכוון להוציא, שאז אין סברה כלל

לאסרו, אלא בפשיטות רש"י דיבר אך ורק במתכוון להוציאה¹), וא"כ איזה מקום יש לקושיא זו?

ולכן נראה לומר שתוס' הבין האיסור באו"א, שהאיסור אינו אסור משום "גזירה שמא יבוא", אלא משום "איסור שהוי בדומה" (בסגנון אחר לא איסור "מציאותי" ("גזירה שמא יבוא"), אלא איסור "תורני" ("איסור שהוי בדומה").

ב. ובהקדם:

באיסורים דרבנן יש שני סוגים (טעמים לאיסור)(עיין לקו"ש ח' י"ד ע' 14): א' אסור משום גזירה שמא יבוא לידי איסור דאורייתא. וב' אסור משום שהוי בדומה לאיסור דאורייתא² (בסגנון אחר, באופן הא', איז שום איסור מצד עצם המעשה, אלא אסרו רבנן משום שמא מתוך מעשה זה יבוא לעשות איסור דאורייתא, כלומר שהאיסור כאן הוי "מציאותי" ובאופן הב', יש איסור בהמעשה מצ"ע שרבנן אסרו אותו משום שהוי בדומה לאיסור דאורייתא, כלומר שהאיסור כאן הוי איסור "תורני").

ועפ"ז יובן המחלוקת בין רש"י ותוס', שרש"י למד האיסור כאן באופן הא', גזירה שמא יבוא וכו' (איסור "מציאותי"), ולכן פירש הגמ' "אתי בהו לידי חיוב חטאת" דקאי על עקירות, שבמציאות יש בהם חשש שמא יבוא לגמור המלאכה ולהניחו (מלאכה שלימה).

משא"כ תוס' (והריב"א) למדו האיסור באופן הב' (איסור "תורני") ולכן פירש דקאי על העברות מכיון שע"ז הקפיד התורה באיסור הוצאה אבל בעקירה והנחה גרידא לא התחיל עדיין איסור הוצאה בשבת ולא עליהם הקפיד התורה.

ג. וזהו מה שאמרו בתוס' "דכוותא בבא דרישא חייב חטאת" כלומר שזהו סיבת החיוב דרישא דהיינו שמנה התנא בסיפא, מקרים שפטורים עליהם, היינו העברות שבסיבם חייב ברישא כלומר שהם גורמים החיוב ברישא (ופטור בסיפא רק "לפי שלא עשה כל המלאכה שחיסר ממנו מעט או עקירה או הנחה").

וע"ז הביא הוכחה מהירושלמי שזהו מה שמונים במשנתנו (לא אתיא מתני' אלא פטור שנגד החיוב).

¹ ולהעיר מהגמ' דף ה,ב המעביר חפציו מזוית לזוית ונמלך עליהן להוציאן פטור שלא היתה עקירה ראשונה לכך ודוחק לומר שזהו קושיית התוס', שאם כן היה לו להקשות על רש"י מהגמ' שם ודו"ק.

² ואינו אסור משום גזירה שמה מתוך זה יבוא לידי איסור דאורייתא, ועיין בלקו"ש ח' י"ד ע' 15 הערה 24 וש"נ.

ד. ועפ"ז מובן קושיית התוס' על רש"י, שמכיוון שתוס' סובר שהאיסור הוא משום בדומה (איסור "תורני") עפ"ז אינו מן הסברה למנות עקירות מכיון שהם טלטול בעלמא ואין בהם דררא דחיוב חטאת כלל, שלא על העקירה הקפיד התורה אלא אהעברה וא"כ עקירה לגבי (עיקר) האיסור הוא טלטול העלמא, שאין בו שום דררא דחיוב חטאת³ (אבל עדיין צ"ב משום שסו"ס מוכרחים אנו לומר דהוי חלק מהמלאכה, והראי' שאם לא עשה העקירה פטור, ואפי' מדברי התוס' מוכרח שמחשיב העקירה כחלק מהמלאכה "שלא עשה כל מהלאכה אלא חיסר ממנו מעט או עקירה או הנחה" וא"כ איך אפשר לומר שאין דררא כלל, ועיין תוצאות חיים סי' ז' שמביא את החקירה אם העברה הוא העיקר ועקירה והנחה הוי מוכרח רק לענין זה שבלעדיהם לא נוכל לומר שהחפץ הי' ברשות א', וע"פ דבריו מובן התוס' ע"ש).

אבל לשיטת רש"י (שלומד האיסור משום גזירה וכו') אינו קושיא כלל שבוודאי יש חשש בעקירה משום גזירה! ולכן מינהו התנא.

[ה. והנה בלקו"ש (ח' י"ד פ' ואתחנן א') מביא את ב' הסוגים של איסור (דרבנן א') אסור משום גזירה שמא יבוא לידי איסור דאורייתא וב') אסור משום שהוי בדומה לאיסור דאורייתא ומבאר שחצי מלאכה של הוצאה הוא משום "גזירה שמא יבוא וכו'" ע"ש ועפ"ז יש לומר שמה שאומר הרבי הולך לפי פירוש רש"י ולא לפי התוס'.]

³ ולהעיר מבעל המאור שסובר כתוס' דאתי בהו כו' קאי על העברות, ואינו מקשה קושיא זו על שיטת רש"י ואפשר לומר עפ"י הנ"ל מכיון שהוא לומד שהאיסור הוי משום גזירה " שקרובין לבוא לידי חיוב חטאת מתוך פשיטות היד" אשר ע"כ א"א להקשות על רש"י שהוי טלטול בעלמא מכיון שסו"ס עקירה שייך לגזור עליו, אלא שחולק על רש"י בענין אחר, ודו"ק.

הוצאה מלאכה גרועה והמסתתף (א)

השליח הת' מנחם מענדל שי' שוהאט
שליח בישיבה

א. כמה דיוקים בתוס' ד"ה פשט

(א) בתחילת התוס' מקשה ע"ז שהמשנה כפלה את ההוצאה דעני ודעשיר ומתרץ שהוא "משום דהוצאה מלאכה גרועה היא דמה לי מוציא מרה"י לרה"ר מה לי מוציא מרה"י לרה"י". והגדרה זו בהגרעותא דמלאכת הוצאה מצינו ג"כ בתוס' בשבועות ד"ב ע"א בתוד"ה יציאות בשם ר"ת וז"ל: "דהוצאה מלאכה גרועה היא דמה לי אם מוציא מרה"י לרה"י ומה לי לרה"ר".

לאידך שאר הראשונים בסוגיין נקטו סגנון אחר בהגדרת הגריעותא דמלאכת הוצאה. וז"ל הרמב"ן: "סד"א הוצאה חידוש הוא שברה"י מותר לישא משא גדול ואם הוציא לרה"ר כגרוגרת חייב משא"כ בשאר אבות מלאכות שאינן חלוקות ברשויות אלא איסורן מחמת עצמן" וכ"כ הרשב"א וז"ל: "משום שהיא מלאכה גרועה שאלו פנה מזוית לזוית משא גדול פטור והוציא קצת מרשות לרשות חייב משא"כ בשאר כל המלאכות שאינן אסורות אלא מצד עצמן באיזה רשות שתעשה". ובדומה לזה כתבו התוס' הרא"ש, שיטה להר"ן והמאירי⁴. וצריך להבין מהו יסוד מחלוקתם בהגדרת הגריעותא דמלאכת הוצאה, ובפרט תוס' ששינה מכללות המטבע שטבעו הראשונים בהגדרת הגריעותא⁵.

והנה על דיוק זה כבר עמדו רבים וטובים. והמהלך הכללי והמקובל הוא ע"פ או ע"ד מה שביאר בדברות משה⁶. ותוכן ביאורו: יש לחקור במלאכת הוצאה אי החיוב הוא על עצם המשא שנושא החפץ ממקום למקום, וזה שנחשב למלאכה רק כשהוציא מרה"י לרה"ר או איפכא, הוא רק השיעור כדי שתקרא

⁴בביאורם על (התוס' ד) משנתנו.

⁵החת"ס כאן בביאורו על התוס' כתב לבאר כשאר הראשונים, ולא זכיתי להבין איך תיבות התוס' "מה לי מוציא מרה"י לרה"ר מה לי מוציא מרה"י" (אחת) לרה"י (אחרת) "יוכלו להכיל בתוכם תמיהת הראשונים שמשא גדול מזוית לזוית באותה רשות מותר וקצת שהוציא מרשות לרשות חייב.

⁶להגר"מ פיינשטיין. סי' א' ענף ב'.

מלאכה. או שעצם המלאכה אינו נשיאת משא גרידא אלא הוצאה מרשות לרשות. וע"פ חקירה זו מבאר את חילוקי הלשונות הנ"ל בראשונים: לתוס' ס"ל כהאופן הא', ולכן זה שאילו פנה מזוית לזוית כל היום, פטור, אין זה גריעותא כי השיעור דהמלאכה הוא להוציא מרשות לרשות, וכאן לא הוציא, אך זה שאלו הוציא מרה"י לרה"י פטור, הוא גריעותא, כי הרי במעשה זה התקיים שיעור המלאכה - להוציא מרשות לרשות, ולמה פטור? אך לאידך שאר הראשונים הנ"ל סבירא להו כהצד הב' שעצם המלאכה הוא הוצאה מרשות לרשות והגריעותא היא שאין שום איסור וחשיבות בעצם הפעולה (נשיאת משא), וכל המלאכה היא רק כי התקיים הגדר דהמלאכה - שיעבור חפץ מרשות לרשות אך בהפעולה עצמה של נשיאת חפץ אין שום חשיבות ואיסור. והוא חידוש כי בכל שאר המלאכות, הפעולה עצמה ולא רק הגדרתה היא פעולה אסורה. ע"כ תורף דבריו.

ובמחכ"ת לענ"ד לא כוון לדברי הרשב"א שבעצמו מסביר בהמשך דבריו מה הגריעותא, דלא כמו שכתב הד"מ בדבריו. דהנה הרשב"א כתב "משום שהיא מלאכה גרועה שאלו פנה מזוית לזוית משא גדול פטור והוציא קצת מרשות לרשות חייב משא"כ בשאר כל המלאכות שאינן אסורות אלא מצד עצמן באיזה רשות שתעשה" וכן כתב הרמב"ן מפורשות בהמשך דבריו, וז"ל: "סד"א הוצאה חידוש הוא שברה"י מותר לישא משא גדול ואם הוציא לרה"ר כגרוגרת חייב משא"כ בשאר אבות מלאכות שאינן חלוקות ברשויות אלא איסורן מחמת עצמן" דהיינו שלהרמב"ן והרשב"א לא הוקשה הבנת הגדר דהוצאה, שאין שום חשיבות להפעולה אלא רק להגדרה, אלא רק מסבירים למה הוצאה הוא "חידוש" שלכן "אין לך בו אלא חידושו" (לשון הרמב"ן והרשב"א שם) כי לא מצינו בשאר מלאכות שהאיסור יהיה תלוי בהמקום שבו נעשית הפעולה האסורה, אלא תמיד האיסור תלוי בעשיית פעולה אסורה ולא במקום עשייתה.⁷

⁷ והנה בר מן הכי ק"ק להבין: א) מהו התוכן וההבנה בצד הא' דהחקירה - שלכא' מהיכי תיתי לומר שמלאכת הוצאה - עצם המלאכה הוא נשיאת משא גרידא וההוצאה שבה זה רק שיעור בהמלאכה? והרי זהו כל ההבנה והפירוש הפשוט דהוצאה - שמוציא ומעביר מרשות לרשות (ועד כדי כך שהוקשה להגמ' בדף ב' ע"ב לקרות להכנסה בשם הוצאה, כי א"ז הפירוש המילולי והפשוט דתיבת הוצאה שפירושה להוציא מבפנים לבחוץ. וגם לאחר שהגמ' תירצה איך אפשר לכלול בהוצאה - הכנסה, א"ז שהגדרנו את הוצאה לנשיאת משא גרידא אלא שהתנא קורא לכל עקירת חפץ ממקומו למקום אחר בשם הוצאה ולכן לא משנה אם מוציא את החפץ ממקומו בחוץ לבפנים או מבפנים לבחוץ - כל עוד הוציא והעביר את החפץ ממקומו - מרשותו, קרוי הוצאה, במובן היותר רחב של תיבת הוצאה) וע"ז נאמר כל דפשיט טפי, מעלי טפי.

ב) בהסברה גופא דשני הסגנונות הראשונים עפ"י החקירה הנ"ל, קשה, כי אם לתוס' אין תמיהה שהמפנה מזוית לזוית פטור, כי השיעור דהוצאה הוא להוציא מרשות לרשות, אז כ"ש וק"ו הראשונים הנ"ל שס"ל שההוצאה

ושמעתי מבארים בדומה וע"פ הדברות משה הנ"ל, אך בסגנון אחר: תוס' והראשונים הנ"ל נחלקו בגדר דהוצאה אי הוי בגדר "פועל" או "נפעל"⁸ דהיינו שלתוס' ס"ל שהוצאה הוא בגדר נפעל דהיינו שהתורה הקפידה שהחפץ לא ייצא מרשות לרשות ולכן שפיר לא כתב כשאר הראשונים שהגריעותא היא שהמפנה מזוית לזוית פטור, כי הוא מובן למה פטור: בפועל שום חפץ לא יצא מרשות לרשות שהוא מה שהקפידה התורה עליו. ולכן הגריעותא בתוס' היא שאפי' במקרה שהחפץ אכן יצא מרשות לרשות (מרה"י לרה"י) פטור, אפי' שהתקיים עצם המלאכה. משא"כ לשאר הראשונים הנ"ל ס"ל שהגדר דהוצאה הוא "פועל" דהיינו שהתורה הקפידה שהאדם לא ישא משא ולכן הוקשה להם עצם זה שבבית עצמו אפשר לישא משא כבד כל היום מזוית לזוית כשהתורה הקפידה שלא ישא, וכשמוציא גרוגרת לבחוץ חייב. והנה חוץ מזה שקצת קשה כאן בהצד ד"פועל", שהתורה הקפידה על נשיאת משא גרידא (עיין הערה 7), אין התאמה בין ה"פועל" וה"נפעל", כי באם ה"נפעל" הוא שלא ייצא חפץ מרשות לרשות, צ"ל ה"פועל" שלו, שלא יוציא מרשות לרשות ולא שלא יישא סתם.

מפני סיבות טכניות נשמטו שאר הדיוקים בתוס' ויבאו על מקומם בגליון

הבא בעז"ה.

מרשות לרשות הוא הגדר ועצם המלאכה שאין פלא כלל בזה שהמפנה מזוית לזוית פטור, כי לא התקיים כלל עצם המלאכה וגדרה!?

⁸ עיין בלקו"ש חי"א ע' 248, ששם דן בעניין פועל ונפעל במלאכת שבת ומשמע שם שלענין הוצאה נקטינו שהוא בגדר ד"נפעל". עיי"ש.

שער מאתיים שנה

להסתלקות אדמו"ר הזקן בעל התניא והשו"ע זי"ע

'חפצא' של תורה

הרב ישראל אליעזר שי' רובין
שליח כ"ק אדמו"ר אלבאני נ"י. ארה"ב

א. שני חלקי ת"ת

במצות תלמוד תורה ישנן שני חלקים: א) 'חובת גברא', 'והגית בו יומם וליילה' פרק א' שחרית ופ"א ערבית (שעות שלומד כ'שכיר יום') - וזוהי שאלה הראשונה בב"ד של מעלה: 'קבעת עתים לתורה'.^{9 10} ב) 'ולמדתם ושמרתם', לשמור לימודו במוחו ('קבלן' שאינו עובד לפי השעון, אלא ל'שבח כלי') 'תלמודו בידו' כמאן דמונח בקופסא.¹¹

וכן מפורש בברייתא 'אלו דברים' שאנו לומדים אחר ברכה"ת: 'השכמת בית המדרש שחרית וערבית...תלמוד תורה כנגד כולם'.¹²

ומצינו כשני ענינים אלו במצוות תפילין, ש'הוקשה כל התורה לתפילין': א) 'והגית': פועל הלימוד, כתש"י שמצוה לקשור, ב) 'ושננתם': הנפעל לזכור תלמודו,¹³ כתש"ר שיהא מונח בראשו.¹⁴

ב. שיטת רבינו הזקן בחזרה ושינון

והנה שתי מטרות ישנן בחזרה על לימודו: א. לפני כתיבת המשנה היו חוזרים תושבע"פ מאה (וק"א) פעמים, כדי שלא ישכחו את ההלכות והגירסא

⁹ שבת לא

¹⁰ ת"ת פ"ג ה"ד:

¹¹ 'שמור. אין שמירה אלא בלב. 'שמרתם זו המשנה' (סמ"ג, שועה"ד ת"ת א ה"ד, קו"א א. פ"ב א), אין 'שמור' שמירת המצות (כ'משמרת למשמרת'), אלא ששומר לימודו בזכרונו.

¹² פאה א

¹³ לא ח"ו כ'משפך שמכניס בזו ומוציא בזו' (אבות פ"ה)

¹⁴ צ"פ תפילין פ"ד ה"ד

הנכונה, אבל אחר שהתיר ר"י הנשיא לכתוב תושבע"פ, הנה להגר"א¹⁵ לא חל עוד לאו 'פן תשכח את הדברים' (אבל הגר"א מציע לשנן מסכת אחת על פה שיוכל ללמוד גם בדרך ובבית אפל. - אבל בזמנינו הרי סר גם חשש זה, שכל אוצרות החכמה מצויים במחשב נייד גם בדרך ובית אפל).

ג. התעצמות האדם בתורה

ב. אבל לרבינו הזקן¹⁶ אין הזכירה רק אמצעי¹⁷ ועצה טובה המועלת ללימוד, אלא אדרבא, **תכלית הלימוד** הוא לזכור. ולכן חל איסור 'השמר לך פן תשכח' גם כשכל הספרים מצויים, שאין החזרה רק כדי לשלול שכחה, אלא זהו ענין חיובי, שיתעצם עם החפצא דתורה שבזכרונו, שלא יהיה כ'מילתא דלא רמיא עליה דאינשי לא דכיר'.

וכן מדגיש רבינו הזקן: 'חייב מה"ת לחזור...עד שתהא משנתו סדורה ושגורה בפיו כ"כ **בענין** שאם ישאלנו אדם איזה דבר הלכה ממה שלמד יוכל להשיב לו מיד..אף שע"ז לא יוכל ללמוד הלכות הרבה, **ישהה בחזרה** זו עד שיחזור **על כל לימוד שלמד עד עתה**... אף...שלא יוכל ללמוד ולידע כל ימיו רק מה שיוכל לחזור, לא יחוש.. שהלומד ושוכח כזורע ואינו קוצר. כיולדת וקוברת.

ורק מעלת 'חפצא' **דידיעת** תורה¹⁸ דוחה גם מצוה שאי אפשר באחר: ¹⁹ 'מי שדעתו יפה. . ללמוד ולזכור כל תושבע"פ כולה לא ישא אשה עד שילמוד תחלה תושבע"פ כולה. לא אמרו שמבטלין ומפסיקין מת"ת לקיים מצוה... לימוד התורה, אבל לא ביטול מצות ידיעת התורה.²⁰

ד. 'מחשבה תפיסא'

ואף שרק יחידי סגולה, כרבי אליעזר שנבדל מחבריו כ'בור סוד שאינו מאבד טפה', יכולים לזכור את כל **התורה**, מסיק רבינו הזקן: 'מי שאינו יודע כל

¹⁵ כתר ראש (סז, סוף סדור הגר"א, מהגר"ח מולוזין) 'שוכח דבר א'..רק לראשונים שלמדו ע"פ' הגר"ז (ואתחנן) והיו הדברים', הקדמת הגר"י קמינצקי לעיונים במקרא.

וי"ל שזהו שחידש ריש לקיש (מנחות צט: ע"ה) 'תוס' משנה באבות(?) פן תשכח - גם כשהותר להכתב.

¹⁶ ת"ת פ"ג ואלו. לאדה"ז זכירת הר סיני היינו לזכור דברי תורה. אבל להגר"ח 'השמר לך' משש זכירות לזכור רק מעמד ה"ס.

¹⁷ וי"ל המקור במשנה: 'קשה ללמוד וקשה לאבד, יצא הפסדו בשכרו' (אבות פ"ד) ולהיפך.

¹⁸ פאה א. ת"ת פ"ד ה"ב. אפי' בקדשים וטהרות שאין נוהגים היום.

¹⁹ ת"ת פ"ג ה"א

²⁰ הת"ת (פ"ג קו"א א) ר"א שלח בנו ללמוד, וכשעסק לקבור מתים שלח לו 'המבלי אין קברים בקיסרין שלחתיך לטבריא' (ירו' פסחים פ"ג ה"ז) ומתרחץ בזה קושיות עצומות.

התורה...לא עליך המלאכה לגמור, ועיקר הזכירה הוא להתעצם עם מה שלמד, בין רב או מעט.

והפליא בספר התניא להקדיש כל פרק חמישי למעלת 'חפצא דתורה' שבשכל: 'ולתוספת ביאור באר היטב ל' 'תפיסא'...כשאדם מבין ומשיג הלכה במשנה או גמרא לאשורה על בוריה הרי שכלו תופס ומקיף אותה.. כשיודע ומשיג בשכלו פסק זה כהלכה הערוכה במשנה גמרא או פוסקים ה"ז משיג ותופס ומקיף בשכלו ורצונו וחכמתו של הקב"ה..שהמצוות הן רק כלבוש חיצוני, אבל תורה שבקרבו הוי כלחם פנימי.

וכ"כ בית הלוי, שבחג השבועות נתקדשו ישראל רק כתיק של ס"ת, אבל בתושבע"פ שבלוחות שניות נתקדשו כקלף של ס"ת עד ש'טפשאי בני אינשי..דקיימי מקמי ספר תורה, ולא מקמי גברא רבא'. ולכן קרנו פני משה בלוחות שניות (היום יום יז תמוז).

וז"ל רמזי דחכמתא (ע' נא): 'תורה גם בעידנא דלא עסיק בה מגינא ומצלא' (סוטה כא), אף כשאינו לומד...נרשם בזכרונו מה שלמד, משא"כ אחר קיום המצוה לא נשאר אצלו שום דבר, ואין כח להמצוה להגן אח"כ. ויובן מארז"ל 'כל השוכח דבר אחד ממשנתו, שמה שהתורה מצלת גם דלא עסיק בה מפני שעדיין נרשם בזכרונו התורה שלמד, וכששוכח משנתו נתבטל השמירה, ודמי למצוה בעידנא דלא עסיק בה'.

ה. גירסא דינקותא וכן חמש למקרא

ואף שלכאורה איך שייך גדר 'חפצא' בכח זכרון רוחני שא"א למששה בידים?

הנה נעיין בעוד חידוש נפלא של רבינו הזקן ש'האב²¹ חייב בבנו...ללמדו' **מן התורה**, - ואינו כחינוך שאר מצות **מדרבנו**.²² שגירסא דינקותא הרי זהו יסוד ידיעתו לכשיגדל, שה'חריצים' במוח מלימודו²³ הוי חפצא דת"ת כ'דיו על ניר חדש', מה שאין כן בחינוך לשאר מצות, הרי לא יהיו מצוות קטנותו קיימות אצלו כשיגדל.

²¹ קדושין כט. יו"ד רמה.

²² חגיגה ד.

²³ (סה"מ תרצ"ז ע' 254, תש"ד ע' 24, תשט"ז ע' 300).

וי"ל שלכן²⁴ מתחילה המשנה רק מ'בן חמש למקרא', לא מחינוך בן שלש למצות שנתיים לפני זה, שאז הוא רק אימון והכנה, - לא כדרגות פנימיות י"ג למצות, ט"ו לתלמוד, י"ח לחופה כו'. ששני גילים הן בחינוך הבן:

(א) 'משידוע לדבר'²⁵ מלמדו לשון תורה' מדרבנן, שאז אינו עדיין בר זכרון, רק הרגל לתלמוד, כלבישת ציצית, (ב) בן חמש²⁶ זוכר ונשאר ידיעת תורה במוחו²⁷ לא רק הרגל.²⁸

וזהו כשני גדרי חינוך קטן בפסח: (א) סיפור יציאת מצרים מן התורה, שישאר בזכרונו כשיגדל, כידיעת תורה. (ב) אבל להרגילו לאכול מצה ומרור כו' הוא רק מדרבנן.²⁹

ו. מצות כיבוד חכם

והנה בשו"ת אגרות משה³⁰ חוקר בטעם מצות כיבוד חכם: (א) 'כמו שחייב לכבד תורה הכתובה בספר, חייב לכבד את התורה שבאדם', 'שהתורה נתונה לתוכו' (תנחומא ויקהל ז).³¹ (ב) מחויב לכבד את האדם שלמד (אבל התורה שבמוח הרי אינו כספר).

והרי צדדי חקירה זו הן: אם התורה שבמוחו גדר חפצא, ונפקא מינה אם לקום מפני ת"ח סומא, שאינו מרגיש בקימתו. והרי ידועה שיטת רבינו הזקן בזה, שיש לכבד את החכם מצד רושם התורה שבמוחו.³² ולפי זה צריך לכבד 'ניק וחכים'³³ גם 'ניק' צעיר שהוא פחות מי"ג שנה.

²⁴ אבות סוף פ"ה

²⁵ ברייתא סוכה מב.

²⁶ רמב"ם וראב"ד (אישות פכ"א הי"ז) נחלקו מתי יפרוש הבן מאמו גרושה, לתלמוד עם אביו.

²⁷ 'אוכלין אתרוגי תינוקות, שלא הוקצו למצוה גמורה' (רש"י סוכה מה:). הרי שהחינוך הוא רק הכנה, ולא נעשה חפצא של מצוה.

²⁸ לימוד קטן בציווי לימוד גדול מה"ת, לכן פתחו רמב"ם ושועה"ר הלכות ת"ת בקטן (לקו"ש חי"ט ע' 83).

²⁹ שועה"ר סי' תעב ס"ק כ"ה.

³⁰ או"ח ח"ב סל"ד.

³¹ לקו"ת ד"ה והדרת פני זקן.

³² אבל י"א שכבוד ת"ח להגברא (לא החפצא), כדיוק הגרשז"א 'מפני לומדיה', לא 'יודעיה'. אבל הרי 'והדרת זקן-זה קנה חכמה'?

גם נ"מ אי חכם גדול קם מפני חכם קטן מצד החפצא שבו, או להגברא, הגר"א (יו"ד סי' שמא טז) דן בזה נגד ש"ך-אבל ראה גר"א (סי' רמד): 'ראיה ברורה (כתובות סב:) לקום לפני קטן בן יב שנה'.
³³ קדושין לב:, יניק שלא בא לכלל מצוות (ב"י סי' רמד משבלי הלקט). גר"א שם ס"א.

ז. הבל תשב"ר, ו'ת"ח כל גופן אש'

והנה התשב"ץ (ח"א סד) מסיק דתלמוד תורה של ילד שאין בו חטא עדיף מתלמוד תורה דרבים.

אבל יש להעיר שהגר"מ פיינשטיין³⁴ מדייק שמעשה של קטן הוי מציאות ממארז"ל 'אין העולם מתקיים אלא בהבל תשב"ר'³⁵ - אבל הרי זה בחפצא של תורה שלמדו בבית רבן, ואיך מסיק מזה לשאר מעשה של קטן שאינו זכירת ד"ת?

ורבינו מתפלל מאד במארז"ל 'העולם מתקיים על הבל תשב"ר', וז"ל:³⁶ 'הרי זה חידוש גדול... ולכאורה לא מצינו דוגמתו בדיבור קטן, שלא נצטווה כלל, אף אי שלא לשמה ממש מיראת הרצועה, ולא אמרינן מעשה עץ שימש'.^{37,38}

זה לשון רבינו³⁹ במעלת 'תלמיד חכם כל גופן אש',⁴⁰ שהם עצמם חפצא דתורה, על שאר ישראל שעליהם נאמר ש'מלאים מצוות כרימון': 'ע"פ תניא פ"ה - רק ע"י ידיעת התורה (וכן כולא חד..).'

ח. נוסח הברכה, וסיום קטן בערב פסח

ואתי שפיר נוסח ברכה"ת של רבינו הזקן: 'על דברי תורה', לא 'לעסוק בד"ת', שלכאורה, הרי ברכה זו היא על מצות לימוד התורה לעצמו (לא להוציא את חבריו), ואי אפשר לקיים מצות ת"ת ע"י שליח, והרי קי"ל שנוסח ברכות כאלו הם ב'ל', לא 'על'?⁴¹

אלא כנ"ל, שהברכה נתקנה על עיקר המצוה, היינו לא פועל העיסוק שלומד בשעה זו, אלא על הנפעל, שדברי תורה נשארים במוחו.⁴²

³⁴ אג"מ יו"ד ח"א ס"ו. ח"ב ס"ח

³⁵ שבת קיט:

³⁶ אג"ק חכ"ח ע' רנד.

³⁷ חולין קכט.

³⁸ להעיר מכפל הפיוט: 'למען גמולי חלב שלא פשעו - למען תינוקות של בית רבן', - מחלק תינוק שלמד,

מקטן שלא פשע, אבל אין לו זכות.

³⁹ לקו"ש חלק יז ע' 436

⁴⁰ סוף חגיגה

⁴¹ כקושיית הגר"ח קניבסקי שליט"א בספרו נחל איתן.

⁴² ב'סידור מפורש' תירגם לעברית 'דברי': והורה לנו ללמוד תורה בדיבור'. וכן בסידור תהלת השם תירגם

לאנגלית 'דברי' = word. אבל הרי גם נוסח הגר"א 'לעסוק בדברי תורה'?

ולכן קטן המסיים מסכת פוטר גדול מתענית בכורות ערב פסח: 'אף דעדיין פטור מלימוד..מ"מ.. גבי ת"ת, מלבד הלימוד, הוה עוד מצוה- ידיעה...דלגדר ידיעה מהני מה שלמד בהיותו קטן, שייך שפיר גדר מצוה.' (שו"ת צפנת פענח ח"ב ס"י, אבל הגרוזש"א מחמיר).

וכן קטן שלמד רק מקרא, שמת ר"ל, קורע עליו כס"ת שנקרע.⁴³

ט. ברכת התורה לנשים

הנהגה הקשה הגר"א, איך אשה מברכת ברכה"ת (או"ח מז,יד) 'דבריהם דחויים מכמה פנים, וקרא צווח בניכם ולא בנותיכם',

ועל זה תירץ הגרי"ז⁴⁴ וז"ל: 'הקשו אהא דנשים מברכות ברכה"ת, הא פטורות מת"ת...ושמעתי מאמו"ר הגאון החסיד זצוקללה"ה שאין ברכה"ת על קיום מצות ת"ת, רק דין בפני עצמו דתורה בעי ברכה דילפינן⁴⁵ מ'כי שם ה' אקרא גו' א"כ אין זה דין ששייך להמצוה כלל, רק דתורה עצמה טעונה ברכה, ונשים פטורות רק מהמצוה דת"ת. לא מעצם החפצא דת"ת, ולימודם בכלל ת"ת,⁴⁶ ושפיר יש להם לברך על לימודם.'

הרי יש לבאר שהאשה מברכת על החפצא דתורה שבזכרונה,⁴⁷ אף שאין לה חיוב ה'גברא'. (וה"ז כהחפצא הגשמית של זחו"ק, שהולד הוא מציאות המצוה בבטנה, אף שפטורה ממצות פרו ורבו). ויתורץ קושיית מהרי"ט אלגזי,⁴⁸ איך נותנים תרומה לכהנת, הרי אשה איננה בת"ת ואסור ליתן תרומה לעם הארץ? אלא כנ"ל, שאף שפטורה מלימוד, אבל יש בזכרונה חפצא דתורה.⁴⁹

⁴³ רש"ל בט"ז וש"ך יו"ד סי' שמ. יש מחלק בין קטן לקטנה.

⁴⁴ חידושים על הרמב"ם, ובספר עמק ברכה.

⁴⁵ ברכות כא.

⁴⁶ 'ולמדתם..ושמרתם' (דברים ה) כולל אשה (להגרי"ז הפסוק 'הדברים..אשר אנכי מצוך' כולל אשה), ואח"כ 'ולמדתם את בניכם' ממעט 'בנותיכם' רק מלימוד שעות, אבל לא מידיעת מצותיה.

⁴⁷ אבל באמת, רבינו הזקן מביא טעם לברכת נשים מ האגור מפני שחיבות ללמוד דיניהם (לא מצד גדר חפצא), ואולי צריכה 'חיוב' בהוספה לחפצא, שלא תהא כנכרי שלמד תורה. ולהעיר מקושיית המנחת חינוך (תל): 'אך אם שנוא כבר...הדברים ארוכין ועתיקים', במורה ורבנית שכבר למדו, שאין חיבות ללמוד עוד?
⁴⁸ בכורות פ"ד ס"ק מד, ד"ה והנה לענ"ד

⁴⁹ 'הצל"ח (ברכות יא) תמה: 'לפי זה נשים שברכו בשחר כנהוג והפסיקו...חיבות לברך שנית...לא מצאתי מזה בראשונים ואחרונים'. וע"ז ענה רבינו לריל"ג שי' ת"ח על ההערה.'

ישיבה גדולה - מלבורן

י. אין מברך על הרהור ד"ת

והנה באו"ח (מז ס"ד) פסק רבינו הזקן: 'המהרהר בדברי תורה אין צריך לברך.' והקשה על זה הגר"א: 'צ"ע... וכי ליכא מצוה בהרהור, והלא נאמר 'והגית בו' ר"ל בלב.'

והנה אין לתרץ ולפרש⁵⁰ שלרבינו הזקן אינו מקיים מצוה בהרהור ד"ת, שהרי באותו סעיף⁵¹ שפוסט מברכה"ת מזהיר: 'אעפ"כ אין להרהר בד"ת בעודו מושכב.. אלא יקום ויעמוד, או ישב באימה שנאמר הכון לקראת אלקיך.'⁵²

וכן פסק רבינו הזקן:⁵⁴ 'יזהר להוציא בשפתיו ולהשמיע לאזניו.. אא"כ בשעת עיון,' הרי שמקיים ת"ת בהרהור לעיון, וחיישינן שלא יגרע דיבורו מלימודו.

וכן מפורש בתניא:⁵⁵ 'וזאת מעלה יתירה גדולה ונפלאה לאין קץ.. **במצות ידיעת התורה והשגתה** - אפילו על מצות ת"ת שבדיבור. הרי שמקיים ועושה **המצוה... שמהרהר** בד"ת.⁵⁶ וכן משווה אותם: 'עסק התורה בדיבור, ומחשבת העיון, הן בחינת נשיקין ממש.'⁵⁷

והנה בתניא (ריש קונטרס אחרון) מקשה קושיא זו, ומיישב זה על פי קבלה: 'רק מחשבה.. עולה.. לא יצא ידי חובתו... להמשיך אורות עליונים למטה,' שההרהור עולה ופועל בעולמות רוחניות, אבל אינו נמשך למטה לגוף ועולם הגשמי.

ויבואר לפי ביאורינו בשיטת רבינו הזקן ב'חפצא' דתורה, שאף שה'גברא' מקיים מצות לימוד כשמהרהר, אבל כיון שהוא רק מהרהר, לא יתקיים בידו החפצא דת"ת, ש'ערוכה בכל שמורה' (עירובין נד), שהתורה נשאר חפצא ששמור בו רק כשמוציאו בפיו.

⁵⁰ מגדים יקרים, ויברך דוד, ועוד.

⁵¹ השכמת הבוקר

⁵² פ"א ס"ו

⁵³ שלא בא רק לעוררו ש'יקום ויעמוד' להזדרז ולא לשהות במטה, אלא מוסיף 'שב באימה' בהרהורו, הרי שההרהור מצוה היא שיש לקיימה בישיבה מכובדת.

⁵⁴ ת"ת פ"ב הי"ב

⁵⁵ תניא פ"ה,

⁵⁶ תניא פרק כג

⁵⁷ תניא סוף פמ"ה.

(זהו הענין בקיצור נמרץ, ויש להאריך עוד בהסברה שלמה, ע"ד 'האלף לך שלמה, ולנוטרים את פרו מათיים.)

הקדמת השכירות בקבלן

ר' שבתאי אשר שי' טיאר

א' מאנ"ש

כתב אדה"ז בשו"ע שלו הל' רבית ועיסקא סעיף יד [טו]: "אסור לכל אדם להקדים שכר המלאכה לאומן כדי שיעשה לו בזול מפני שנראה כמלווה לו היום כדי שיוזיל לו בשכרו שכיון שהאומן יכול לחזור בו מן הדין שלא לעשות כלל המלאכה לבעל הבית והמעות שקבל ממנו הן חוב עליו הרי זה כהלואה בין שעושה בקבלנות בין שהוא שכיר יום ומקדים לו השכר לפני היום שעושה בו. אבל ביום שעושה בו מותר להקדים לו כדי שיעשה בזול אם מתחיל במלאכה מיד אף על פי שגומרה בסוף היום או לסוף כמה ימים ואפילו הוא שכיר שנה ושכירות אינה משתלמת אלא לבסוף וזה הקדים לו כדי שיוזיל לו בשכרו אין בזה משום רבית כלל שהרי רבית אינה אלא שכר המתנת חוב אבל שכר הקדמת פריעות החוב מותר להשתכר אלא שאם אינו עושה מיד שקיבל המעות נעשה חוב עליו ונראה כאלו הלווה ומה שמוזיל לו בשכר המלאכה נראה כאלו הוא בשכר המתנת חוב ההלואה מה שאין כן כשמתחיל במלאכה מיד ניכר הדבר שהיא הקדמת השכירות ולא נראית כהלואה בין שהוא שכור לזמן בין שהוא קבלן."

ועד"ז בהל' שאלה ושכירות וחסימה סכ"א כתב אדה"ז שגם השכיר יום וגם הקבלן שקבלו כבר כל שכרם יכולים לחזור בהם שלא לעשות כלל המלאכה לבעל הבית שנאמר כי לי בני ישראל עבדים עבדי הם ולא עבדים לעבדים שיעבדו שלא ברצונם מחמת שכבר נשכרו.

וראיתי בספר אמרי יעקב (על שולחן ערוך אדה"ז חלק ו) שהקשה (בעמ' רנט) על המבואר שם בדיני שאלה ושכירות וחסימה סעי' כא שגם הקבלן שכבר

קיבל כל שכרו יכול לחזור בו באמצע פעולתו, ש"מוכח מכל הפוסקים דדוקא בשכיר קיי"ל דיכול לחזור באמצע", וע"ש שהניח דברי אדה"ז בצע"ג.

ואולם דברי רבינו כאן ובהל' שאלה ושכירות וחסימה עשירים במקומן שהרי הגדיר אדה"ז שמ"ש כי לי בני ישראל בא הכתוב לשלול סברא זו שיעבדו שלא ברצונם מחמת שכבר נשכרו ובזה מתבטא "לא עבדים לעבדים" [ראה לק"ש חכ"ה עמ' 145 הערה 44 ובשולי הגליון] וזה שייך בתרוייהו. והחילוק ביניהם הוא שבשכיר יום "גופו קנוי" למלאכתו משא"כ הקבלן [ראה סמ"ע סי' רכז ס"ק נט וס"ק סו], והשכיר יום החוזר ידו על העליונה וקבלן החוזר ידו על התחתונה (שו"ע חו"מ סי' שלג ס"ד). ומתורצת בזה גם קושיית הצ"צ [שו"ת או"ח סי' כט אות ו] ולהעיר מחידושי רעק"א שעל סעי' לו שם.

ביאור בשו"ע אדה"ז סי' ש"א

ביאור בחילוקי הצינונים לדברי אדה"ז בהוצאות החדשים

השליח הת' מרדכי שי' רובין
שליח בישיבה

חידוש אדה"ז בהקדמת ס' ש"א לגבי הטור והשו"ע

א. בשו"ע אדה"ז (או"ח סי' ש"א) כתב "אף על פי שנאמר בתורה סתם לא תעשה כל מלאכה ולא נתפרש בה איזה עשייה נקראת מלאכה ואיזה עשייה אינה נקראת מלאכה. ומצד הסברה שההוצאה והכנסה מרשות לרשות אינה נקראת בשם מלאכה כלל, אעפ"כ ממה שסמכה תורה פרשת שבת למלאכת המשכן שאין מלאכת המשכן דוחה את השבת מכאן אנו לומדים שכל מלאכה שהיתה חשובה במשכן נקראת מלאכה לענין שבת, וההוצאה היתה ג"כ מלאכה חשובה במשכן שנאמר איש ואשה אל יעשו עוד מלאכה לתרומת הקדש ויכלא העם מהביא הא למדת שההבאה שהיו מבאין מביתם שהוא רשות היחיד אל משה העומד במחנה לוייה שהיא רשות הרבים נקראת הבאה זו מלאכה".

והנה צריך להבין אריכות לשונו הזהב של אדמו"ר הזקן, שמקדים כאן בש"א ענין כללי בלימוד ל"ט מלאכות האסורות בשבת שלא מצינו בפוסקים הקודמים כדלקמן, ובפרט שדוגמה היחידה שנקט בענין כללי כזה היא מלאכת הוצאה שהוא מלאכה גרועה כידוע (תוס' ב,א ד"ה פשט ובכו"כ מגדולי הראשונים).

אכן בטור בריש סי' ש"א כתב וז"ל: "אם באתי לכתוב כל הלכות השבת תרבה עלי המלאכה כי הלכתא רבתי לשבתא וגם כי כל ארבעים אבות מלאכות חסר אחת ותולדותיהן ידועות ואיני צריך להאריך בהם ולא בשיעוריהם שלא נאמרו שיעורים אלא לחיוב אבל איסורא איכה בכל שהוא. על כן לא אכתוב אלא דברים הצריכין ואסדר יחד דברים הדומים. ואתחיל בהילוך על סדר הפסוק (ישעיה נ"ח, י"ג) אם תשיב משבת רגלך. היאך יהא הלוכו בשבת, ובמה האיש יוצא, ותיקון בגדיו, ובמה האשה יוצאה והעבד והבהמה", וממשיך למנות ההלכות דמלאכת שבת ומסיים בדיני האב דהוצאה "וחילוק ד' רשויות ומעט מדיני הוצאה...."

חזינן דנקט הטור הוצאה בסוף המנין דל"ט מלאכות כמ"ש במשנה פרק כלל גדול (עג, א) וכן כדברי הרמב"ם (הל' שבת פ"ז ה"א) שמונה הל"ט אב מלאכות מחרישה וכו' עד הוצאה בסוף, ורק בפרק י"ב (ה"ח) אחר שאר המלאכות מתחיל עם דיני הוצאה עד פרק כ'.

וכן הוא בשו"ע המחבר שסי' זה נקראת "באיזה כלים מותר לצאת בשבת ובאיזה אסורים", ומתחיל מיד (סק"א): אין לרוץ בשבת אלא אם כן לדבר מצוה כגון לבית הכנסת או כיו"ב. וזה כדברי הטור הנ"ל "על כן לא אכתוב ... ואיני צריך להאריך בהם ... על כן לא אכתוב אלא דברים הצריכין ואסדר יחד דברים הדומים".

ודברי אדה"ז הנ"ל הם דברי פלאים בהשקפה ראשונה, שלא מצינו בשום מגדולי הפוסקים והמחברים שנותנים אפ"י איזה הקדמה לל"ט מלאכות בריש סי' ש"א, ואדרבה מצינו להיפך ממש בדברי הטור ששולל מאריכות באבות ותולדות כנ"ל. וגם למה צריך ליתן דוגמא דוקא ממלאכת הוצאה, ומהו הסיבה להוסיף שאינו מצד סברא אלא מזה"כ וכו'.

ואף א"ת שאדה"ז נקט "הלכות בטעמיהם" דוקא, וכמ"ש בסוף סעיף א': "ומתוך הצעה זו יתבאר לך טעם כל הדברים שאמרו עליהם שהם אסורים בשבת מן התורה כמו שיתבאר כל אחד ואחד במקומו", היינו שיש נפק"מ לדינא מהקדמה. אבל מכל מקום צ"ב אמאי הוצאה דוקא, ואמאי צריך לומר שאינו מצד סברא וכו' כנ"ל.

חילוקים בציונים בהוצאות הישנות לחדשות

ב. והנה לכאן לבאר הנ"ל, יש להקדים תחילה השינויים במראה מקומות לשו"ע אדה"ז בין הוצאות הישנים ובין ההוצאות החדשים (התשס"ב ואילך):

על לשון אדה"ז: "ומצד הסברא שההוצאה וההכנסה מרשות לרשות אינה נקראת בשם מלאכה כלל", הנה בהוצאות הישנים ציינו ל"תו' דצ"ו ב' וסמ"ג לאווין ס"ה".

אמנם בהוצאות החדשים ציינו באותיות מודגשות "תוס' רפ"ק" (כידוע שזהו הסימן על מ"מ בדפוס הראשון שע"י אדמו"ר הזקן ואחיו המהרי"ל (וראה במבוא לחלק א' לשלמות הענין), משא"כ הוספת המ"מ במשך הדורות ע"י המו"ל (וכו')

ובהוצאות החדשות ע' של"ט מבארים המו"ל (הערה א') את חילוק המ"מ בין ב' ההוצאות: "מכת"ק מהרי"ל (אחי רבינו, שנדפס בקובץ יגדיל תורה (נ.י.) חוב"י (ראה מבוא שם) ... בכת"י הנ"ל מעותק גם חלק מסי' ש"א דלקמן (חלקו כתי"ק מהרי"ל), באה בשינויי לשון ובהוספות מ"מ וציונים. עיקרי השינויים וכן המ"מ וציונים יועתקו לקמן בשוה"ג (באותיות מודגשות, כשאר המ"מ שבדפוס ראשון)".

ג. והנה כד דייקת שפיר, חזינן דיש לומר בדא"פ חילוק יסודי בין ב' הציונים:

ראשית, ידוע ומבואר בכ"מ שהמבואר כאן בשיטת אדה"ז "מכאן אנו לומדים שכל מלאכה שהיתה **חשובה במשכן** נקראת מלאכה לענין שבת" הוא שם בתוס' (דף צו, ב ד"ה ולרבי), ולא כמבואר בתוס' דידן ריש פרק קמא (ד"ה פשט) דמשמע מדבריו להיפך "וא"ת כיון דהכנסה היתה במשכן מה צריך תו לקמן בהזורק (דף צו, ב) לפרושי דסברא הוא...משמע דאי הוה משכחת לה במשכן הוה ניהא אע"ג דהתם ליכא סברא", היינו שאפי' אם אינה חשובה אלא כיון דמשכחת במשכן הוי אב.

ועוד בדף צ"ו ג"כ בכמה מהתוס' (ד"ה הוצאה, הכנסה) מובא שהוצאה היא מלאכה גרועה וזה בפשטות הציון (בהוצאות הישנות) לדברי אדה"ז "ומצד הסברא שההוצאה מרשות לרשות אינה נקראת בשם מלאכה כלל".

וגם שמציין לסמ"ג לאווין ס"ה הוא ג"כ כתוס' שם, וז"ל: "דייקינן בפ' הזורק, הוצאה היכא כתיבא. פי' אע"ג דבמשכן הואי, מתוך שאינה נראית מלאכה, לא גמרא ממשכן, ואי לאו דכתיבא לא מחשבינן לה מלאכה". וע"פ

ביאור רבי יוסף מקרמניץ על אתר פי' דברי הסמ"ג הוא: "קשה מאי פריך היכא כתיבא, והלא במשכן הוה למה פריך בזה האב יותר מכל אבות מלאכות. לכן אמר המחבר פירש אעפ"י שבמשכן הוה אי לאו דכתיב לא מחייב משום דמלאכה גרועה הוא".

ובתוס' בריש פרק קמא אע"פ שמוזכר שהוא מלאכה גרועה (בד"ה יציאות בת' הב' בדרך אגב דר"ת וכן בהדיא בד"ה פשט), הנה מהו הטעם לנקוט דוקא תוס' זה ולא ציין לתוס' לקמן (דף צו, ב) כציין כתי"ק מהרי"ל (כבהוצאות החדשות) ובפרט שהתם מבואר כדעת אדה"ז בהמשך הסעיף שדוקא **"במשכן חשובה"** ובתוס' דרפ"ק מבואר שבעצם בעי במשכן אע"ג דלא חשובה.

ביאור בדא"פ בחילוק בין הציונים

ד. ואולי יש לבאר הנ"ל, דהציון **"תוס' רפ"ק"**, אינה רק ציון לדבריו "ומצד הסברא ... אינה נקראת מלאכה כלל", דא"כ אדרבה הו"ל לציין לתוס' לקמן (צו, ב), אלא יתירה מזו שהוא לבאר ולברר תוכן דבריו. דכוונת הציון כאן הוא ג"כ ביאור על הקדמתו ואריכות הלשון המחודשת בתחילת ש"א. היינו שכוונתו ב"תוס' רפ"ק", הוא לא רק לתוס' (ד"ה פשט) שמבאר בענין מלאכה גרועה היא, אלא ג"כ לתוס' דריש מכילתין (ד"ה יציאות) שמדבר בענין זה שהוצאה היא התחלת מס' שבת.

ביאור הדברים: ציון זה מבאר אדה"ז זה שנתן הקדמה וכו' לתחלת ש"א, שהוא ע"ד התוס' בריש המס', דג"כ אדה"ז מקדים מלאכת הוצאה קודם לשאר מלאכות. ומובן שלא שינה מסימני וכו' של השו"ע להקדים ממש בתחילת הל' שבת כמו שהוא ריש כל מלאכת שבת. אבל בתחילת ש"א, שכבר סיים שאר הל' הכנה וסדר השבת, לפני שמונה ומסדר הל' שאר הל"ט מלאכות, ומקדים מלאכת הוצאה שהיא גרועה כמ"ש בתוס'. (ואף שבתוס' עצמו נראה דלר"ת מלאכה גרועה בלבד אינה הסיבה כמ"ש כמה אחרונים (גו"א) שהמלאכה גרועה בלבד מספקת להוי בראש המס', הנה מ"מ הציון הוא לכללות כוונת תוס' לבאר למה הוצאה הוא בראש המסכתא). ויש להעיר שבערוך השולחן הוסיף לכותרת דסי' ש"א וכתב **"דיני הוצאה בשבת"**, ובמה יוצאין וכו'.

ועפ"ז אולי מובן אריכות לשון אדה"ז כאן באבות ותולדות שלדעתו בתחילת ש"א שעכשיו נדבר בהל"ט מלאכות יש להקדים מלאכת הוצאה, כמ"ש בתוס' רפ"ק. וגם אתי שפיר שמזכיר אודות מלאכת הוצאה דוקא, וגם מובן היטב זה שמבאר שהיא מלאכה גרועה, ולפי"ז בעי להקדים תחילה קודם שאר

המלאכות, אע"ג דכנ"ל אינו משנה מסימני השו"ע שהוצאה הוא בסוף הל' שבת אחר שאר הל"ט מלאכות רק מסי' שמ"ה ואילך.

יש לעיין ולבאר כו"כ משינויים במ"מ וציונים. ועוד חזון למועד.

ה. יש להעיר שאינו יודע הכללים בזה, אבל צריך ביאור באופן העריכה בהוצאה החדשה, דשינוי הציונים לכת"ק של המהרי"ל, אע"ג דבאותו כתי"ק יש שינויים גדולים בסידור ובהוספות דברים בפנים הסעיף. שבכת"ק מתחיל "הואיל וסמכה תורה", ורק אח"כ "אע"פ שנא' בתורה סתם לא תעשה מלאכה", משא"כ בהוצאות החדשות השאירו הפנים שמתחיל "אע"פ שנאמר בתורה", ורק אח"כ "אעפ"כ ממה שסמכה תורה". ויש עוד שינויים שעדיין צ"ע. ואבקש מקוראי הגליון ובפרט היודעים כללי עריכת הדברים להאיר עיני הקהל בזה.

עפ"ז ביאור חילוק ההלכות בהוצאות החדשות על אדמה"ז

ו. ועוד דבר חידוש רואים בשו"ע אדמה"ז בהוצאות החדשות שלא מצינו בהוצאות הקודמים בא' מגדולי הפוסקים שמסי' רמ"ג עד שד"מ היא תחת הכותרת "הל' שבת" אמנם מסי' שמ"ה עד הסוף שצ"ה היא תחת הכותרת "הלכות עירובין", שדוקא מחלק המלאכה דהוצאה (מס' שמ"ה) להלכות בפנ"ע ולכאורה מתאים יותר הל' שבת מהל' עירובין.

והנה בטור אינו מחלק כלל אלא הכל מסי' רמ"ב עד תט"ז הוא תחת הל' שבת. ואף המחבר שכן חילק מסי' שצ"ו וקראה הלכות תחומין, הנה עד התם הכל נקראת "הלכות שבת".

ואבקש מהמו"ל ומהיודעים כללי עריכת הדברים להאיר עיני מאין מצינו חילוק ההלכות.

ועכ"פ אם יש מקור לחילוק זה אם יש איזה כתי"ק וכיו"ב כחילוק הנ"ל, אולי יש ליתן קצת הסבר וביאור בדבר:

וראה דברי הרבי בסיום למס' עירובין (תורת מנחם כרך ל"ד ע' 215) שמבאר דברי הרמב"ם בהקדמתו לפיה"מ (ד"ה והחלק השלישי) "וסדר אחר שבת עירובין מפני שהוא מענין שבת". וז"ל שם: "ויש לומר בביאור דברי הרמב"ם ... ע"פ הידוע גודל הדיוק בלשון הרמב"ם, שבמילים קצרות כלל ענינים עמוקים - שלא זו בלבד שהענין דעירובין היא א' מהלכות שבת, אלא שעירובין הוא כללות ענין השבת, כיון שתוכן כל המלאכות דשבת הו"ע ההוצאה מרשות לרשות (תוכנה של מס' עירובין), כנ"ל בארוכה". וממשיך לבאר בארוכה הענין

בטוב טעם וגם הביאור בהתחלת מס' שבת במלאכת הוצאה וכו' והדברים הידועים וכבר כתבנו במק"א ואכ"מ.

עפ"ז יש לומר שהביאור בדא"פ שאדה"ז כלל ג"כ מלאכת הוצאה בהל' עירובין וחילקו משאר הל"ט מלאכות שהם פרטים בהל' שבת, מכיון שהיא כללות מלאכת שבת כמשנ"ת - וג"כ נקט אדה"ז בתורת הסוד בתורה אור שכתב שמלאכת הוצאה היא כללות מלאכת שבת, כצ"י הרבי כו"כ פעמים בשיחותיו (לקו"ש חי"א ע' 68 ובעוד בכ"מ). ואולי אזל אדה"ז כדברי הרמב"ם ע"פ ביאור הרבי שעירובין הוא כללות ענין השבת ולכן כללם ביחד וחילק בין הוצאה לשאר מלאכת שבת דדוקא עי"ז רואים החילוק בין מלאכת הוצאה לשאר מלאכות, אבל אם היה כוללם בשאר מלאכות שבת לא הוה נראה, ובאמת כמובן בפשטות זהו רק סימן בעלמא והשימת המקום של ההלכות הוא מצד תוכנם.

וענין זה גופא ששאר המלאכות מובנים מעצמם אחר שנעשו במשכן, משא"כ הוצאה דמלאכה גרועה היא מצד סברא ושכל אנושי ובעי פסוקים לאשמעין. הרי זה גופא מלמד שהוא עיקר מלאכות **שבת** דמלאכה שמצד עצמה מובן אינו מגלה בעלותו ואחדותו של הקב"ה כ"כ, אבל מלאכה שמצד הנחת העולם אינה מלאכה, ורק מגה"כ והציווי הבורא עולם הוי אסור, הרי הוא מגלה את בעלותו וכו' של הקב"ה באופן בולט ותקיף יותר.

חסידות

קשר הוראת פרשת וישב להוראת הפטורה הכל זה מלמעלה!

השליח הת' מנחם מענדל שי' גורארי'
שליח בישיבה

הקדמה

ידוע חידושו של הרבי בלקו"ש חכ"א שיחה ג' בענין הפטרת הפרשה שע"פ דין צ"ל מעין הפרשה ומוסיף הרבי שלא רק שענין ההפטורה צ"ל מעין המדובר בהפרשה אלא שההפטורה צ"ל מעין הוראת הפ'. כיוון שלכל פרשה יש הוראה צ"ל גם בהפטורה הוראה זו וענין ההפטורה הוא לגלות ולבאר את הוראת הפ' ביתר ביאור. שלכן אף שנפסקה הגזירה לקרות בתורה מ"מ נשאר ענין ההפטורה לגלות ההוראה.

ז"ל: "הפירושו הפנימי של "מענין הפרשה" אינו (רק) שהענין המדובר בהפטרה צריך להיות דומה לענין המדובר בפרשה, אלא (בעיקר) שהתורה והוראה שצריך להסיק מן ההפטרה, צריכה להיות מעין התורה והוראה שמבוטאת בפרשה.

ו"ל שכל פרשה בתורה (מלשון הוראה⁵⁸) מכילה הרי הוראה, וההפטרה - נביאים, היכן שעניני התורה נתפרטו ונתבארו יותר⁵⁹ - מבוטאת ההוראה יותר בגילוי ובפרטיות⁶⁰.

זהו גם הביאור בנדו"ד: מה שגם הנבואה השניה נקבעה כחלק מההפטרה, זהו מכיון שההוראה מכך, שנבוכדראצר קיבל דוקא את ארץ מצרים כשכר על לכידת צור, זהו (לא הוראה נפרדת לכשעצמה, אלא) פרט ותוצאה מההוראה הכללית של מפלת מצרים (שמסופרת בהתחלת ההפטרה - מעין הפרשה)."

⁵⁸ זח"ג נג, ב.

⁵⁹ (עמוס ג, ז) גלה סודו אל עבדיו הנביאים. וראה תענית (ט, א) "מי איכא מידי דכתיבי בכתובי דלא רמיזי באורייתא", וברש"י שם: שהחומש הוא יסוד נביאים וכתובים. ובתו"א בא (ס, ב) שנביאים המשיכו התורה מאצילות לבי"ע, ע"ש. ולהעיר מאבות (בתחלתה): תורה כו' ומסרה כו' לנביאים כו'.

⁶⁰ ע"פ המבואר בפנים יומתק זה שתקנת ההפטורה לא בטלה גם לאחרי שבטלה הגזרה - כי טעם הפנימי לענין ההפטורה הוא מצד ירידת הדורות, שזקוקים לפירוט וביאור ההוראה שבפרשה.

ונביא כאן דוגמא בדא"פ בפרשתנו פ' וישב:

לט, א-ג: "ויוסף הורד מצרימה ויגנהו פוטיפר סרים פֿרעה שר הט בחים
איש מצרי מיד הישמעאלים אשר הורדהו שמה. ויהי ה' את יוסף ויהי איש מצליח
ויהי בבית אדניו המצרי. וירא אדניו כי ה' אתו וכל אשר הוא עשה ה' מצליח בידו"

ידוע, כי מעלת יוסף על שאר השבטים היתה, שבעוד ששאר השבטים
היו רועי צאן במטרה להתרחק מן העולם בכדי שלא תופרע עבודתם על ידו, הרי
יוסף, גם בהיותו במצרים "ערות הארץ", היה "יוסף הצדיק", עד שלעיני כל, גם
גוי כפוטיפר היה ברור שה' הוא זה שמנהיג את צעדי ומעשי יוסף.

ענין זה נאמר בהפטרה (עמוס ג, ג-1): "היִלְכוּ שְׁנַיִם יַחְדָּו בְּלַתֵּי אִם נֹעְדוּ.
הִישָׁאג אַרְיָה בִּיֶעַר וְטָרַף אֵינן לוֹ הֵיטֵן כִּפִּיר קוֹלוֹ מִמְעַנְתּוֹ בְּלַתֵּי אִם לְכֹד. הִתְפַּל
צָפוֹר עַל פַּח הָאָרֶץ וּמִקֵּשׁ אֵינן לָהּ הֵעֲלָה פַח מִן הָאֲדָמָה וְלִכּוֹד לֹא יִלְכּוֹד. אִם יִתְקַע
שׁוֹפָר בְּעִיר וְעַם לֹא יִחְדְּדוּ אִם תִּהְיֶה רָעָה בְּעִיר נְה' לֹא עָשָׂה"

כל מעשה, ולו הקטן ביותר ("התפל צפור על פח הארץ") הוא מן ה', כי
הכל הוא בהשגחה פרטית, מה שהראה והוכיח לכל יוסף במעשיו במצרים, כמו
גם עצם ירידתו לשם, שהיתה מעם ה', ולכן ירידתו למצרים היתה לא בטעות
ובמקרה, ח"ו, אלא בגלל שבכוחו היה להפך ולתקן את מצרים, עד שה"וירד"
מתפרש מלשון רדיה ושליטה.

ירידת יוסף כתחילת הגאולה

לקו"ש חכ"ה וישב-י"ט כסלו:

ג. אעפ"כ אין זה מובן עדיין לחלוטין: סוף-סוף הרי המדובר בפרשת וישב,
בגלוי, אודות ירידת יוסף למצרים וכו' עד הימצאו בבית הסוהר⁶¹ - והענין הטוב
והתועלת שהגיעה מהורדת יוסף למצרים מתגלת לראשונה (מסופר) לאחרי זה,
בפרשיות התורה שאחר-כך - לא כפי שענין הגאולה שהתרחש בפועל בי"ט
כסלו.

צריך לומר, שגם בפרשתנו, ישנו ענין ותוכן של גאולה.

הדבר יובן בהקדים הביאור בדברי המדרש הנ"ל: מכך שרז"ל אומרים,
שהענין של "כבשון" מפורט בלשון "ויוסף הורד מצרימה" גופא - "הדא מה
דאיתמר וירד מים עד ים", מובן, שירידת יוסף למצרים הינה לא רק מאוחר יותר

⁶¹ פרשתנו לט, כ ואילך.

הובילה ל"כבשון" (להתמנות למשנה למלך, שאז הוא בפועל נהיה השולט עליהם) וזה היה **המטרה** של ה"הורד מצרימה" - אלא יתירה מכך: שני הענינים נמצאים **באותה מילה הורד** ("הורד" - ירידה, ו"הורד" מלשון "וירד, רודה" - שליטה), בשעה שהיתה הירידה בשעת מעשה היה וירד, רודה "כבשון",

- למרות שהם, לכאורה, ענינים הפכיים.

גם צריך להבין: במדרש שם הובא אחר כך עוד פירוש על "ויוסף הורד מצרימה" - "הוריד את השכינה (כביכול) למצרים עמו כו' מנא לך שירדה השכינה עמו מדכתיב⁶² ויהי ה' את יוסף",

ומכיון שכידוע שכל הפירושים באותה המילה יש להם שייכות ביניהם, צריך לומר, שגם פירוש זה קשור עם הפירוש הקודם של "הורד" - "כבשון".

ד. ויש לומר הביאור בזה: בגאולה ופדיה מן הגלות ישנם שלשה אופנים⁶³: פדיה בדרך **מלחמה** - שלוחמים בצד שכנגד עד שמתגברים ומנצחים. הגאולה ופדיה אינן שלמות, מכיון שצריך להשתמש ב(עכ"פ - מעין) כלי זין **שלו**⁶⁴, תכסיסי מלחמה וכו' עד - שדם לרב שפכת⁶⁵ - עד שניהיה "קרב" - שמתקרבים זה אל זה וכו'⁶⁶ - ובלשון החסידות כאשר אדם מאפשר לעצמו לרדת ב"לבושי המתברר"⁶⁷ בכדי להלחם בו, מוכרח הדבר לפעול ירידה, "כל מלבושי אגאלתי"⁶⁸. ובמילא, גם **לאחרי** הנצחון והגאולה עדיין אין זה גאולה מושלמת. נשאר עדיין ה"אגאלתי" וכו';

אופן גאולה נעלה יותר הוא - פדי' **בשלום**: נמצאים במצב של פדיה וגאולה ומכיון שחוזקו הוא עד כדי כך - שנבהלו אלופי אדום גו', תפול עליהם אימתה ופחד⁶⁹, נמצאים **למעלה** מהמנגד **לגמרי** - ופשיטא שאין כל שייכות לקירוב (קרב). [ודוגמתו בעבודה - ענין התורה, שאיננה מתלבשת בעולם רק

⁶² פרשתנו לט, ב (בהמשך להפסוק "ויוסף הורד גו").

⁶³ בהבא לקמן ראה (באו"א קצת) דרושי פדה בשלום - שערי תשובה לאדהאמ"צ ח"א (פ"ו ואילך), סה"מ תרנ"ט ותש"ד. ועוד.

⁶⁴ להעיר מד"ה לא יצא האיש לא בסייף (תרל"ב).

⁶⁵ ד"ה א כב, ח.

⁶⁶ ראה שע"ת שם ח"א פי"א.

⁶⁷ ראה ד"ה פדה בשלום (בשע"ת שם) ס"ד. ד"ה ולאחותו הבתולה תרכ"ז, תרכ"ט. המשך פדה בשלום תרנ"ט ע' קסב) ותש"ד (פי"ט). ועוד.

⁶⁸ ישעי' סג, ג.

⁶⁹ בשלח טו, טו-טז.

"הלא כה דברי כאש מה אש אינו מקבל טומאה אף דברי תורה אינן מקבלין טומאה"⁷⁰].

אך גם באופן זה בפדיה ישנם אלופי אדום שבתקפם במקומם - ייתכן שלאחר מכן יהיה ולאום מלאום יאמץ⁷¹ כשזה קם כו⁷².

אע"פ שהאדם הוא במצב של גאולה בשלימותה, אך זהו עדיין כפי שזהו **אצלו** שאין כל מקום למנגד - לגלות; אך ב"מקום" הגלות, לא הגיעה הגאולה;

האופן הכי הנעלה הוא, ש(אע"פ שישנה ירידה למקום ומדינת המנגד (עד להתלבשות בגלות), אעפ"כ לא רק שאין זה באופן שהגלות גורמת "אגאלתי" (ירידה אמיתית), אלא אדרבה: הגלות גופא **מתהפכת** למצב של גאולה, ואז זהו גאולה בשלימותה, שאיננה משאירה כל נתינת מקום למנגד וגלות.

זהו הפירוש בפסוק⁷³ "פדה בשלום נפשי"⁷⁴ (מקרב לי" - שלמרות שזהו מצב של "**מקרב** לי", ממלחמה שבאה באופן של התלבשות בגלות, למרות זאת) הפדיה באופן של "**שלום**"; כיון שפדיה זו מקורה ממדריגה שבה אין כלל את כל **גדר** הגלות, ולכן פועלת היא, שהגלות עצמה **נהיית**⁷⁵ עניין של גאולה⁷⁶.

ה. שלשת האופנים הנ"ל בגאולה הינם מתאימים גם לשלשת אופני עבודה - (א) שבטים, (ב) אבות, (ג) יוסף⁷⁷:

⁷⁰ ברכות כב, א. וראה בהמשך פדה בשלום תש"ד שם פ"כ: וענין ההתלבשות דתורה אי"ז מענין התלבשות של התעסקות... ולשון התלבשות הוא רק שם המושאל בלבד.

⁷¹ תולדות כה, כג.

⁷² פרש"י שם. וראה פסחים מב, ב. מגילה ו, א.

⁷³ תהלים נה, יט.

⁷⁴ ראה מכתב אדה"ז (נדפס באגרות קודש אדה"ז סי' לח): וכשקריית* בספר תהלים בפסוק פדה בשלום נפשי קודם שהתחלתי פסוק שלאחריו יצאתי בשלו. וראה לקמן בפנים סעיף ו.

(* י"ג וכשהיינו קורא!

⁷⁵ ראה ירושלמי סוטה (פ"א סה"ח) בפ' "פדה בשלום גו' כי ברבים היו עמדי" שאנשי אבשלום היו מתפללין לנצחוננו של דוד.

⁷⁶ **גולה** בתוס' אלף (לקו"ת בהעלותך לה, ג).

⁷⁷ בכלל הבא לקמן - ראה תו"ח ויחי ד"ה בן פורת יוסף (קא, ד ואילך). וע"ד בסה"מ תפר"ח ע' כג-ד. ס"ע כו ואילך. וראה גם סה"מ תקס"ה (ח"א) ע' קצב ואילך; אוה"ת מקץ כרך ו תתשב, א ואילך; סה"מ תרכ"ט ע' רנח-ט; המשך תרס"ו ע' שטו - אלא שבמקומות אלו מדובר במדריגת יוסף לגבי מדריגת האבות והשבטים, ולכן נכללו שם האבות והשבטים יחד.

השבטים היו רועי צאן, בהתבודדות, היותם בשדה⁷⁸ מובדל מהעולם, בכדי שעניני העולם לא יטרידו אותם מדביקותם באלקות.

בפנימיות הענינים: במדרגת השבטים (מרכבתא **תתאה**) היה לעולם תפיסת מקום, ובמילא כאשר רצו לרדת ולהתעסק עם עניני העולם לא יכלו הם להשאר במדרגתם של דביקות באלקות באופן של **מרכבה**⁷⁹.

בדרגת האבות (מרכבתא **עילאה**) אפילו בהמצאם בעולם, לא היו **בהתלכשות** בעולם, ולכן עניני העולם לא בלבלו את דביקותם בה⁸⁰.

למעלה מכך זו דרגת עבודת יוסף⁸¹, שמצד אחד היה **בהתלכשות** בעניני העולם, מכיון שהיותו במצרים היתה אצלו "טרדה"⁸² גדולה ועצומה ביותר, ומכל שכן וקל וחומר כאשר הוא היה "מלך"⁵⁰ על מצרים כמו שכתוב⁸³ על פיך ישק כו' רק הכסא כו' שמבלעדו לא ירים איש כו', ובפרט כאשר הוא היה זה ש"השביר"⁵⁰ בר⁸⁴ לכל עם הארץ שהיה עסקו עם **כל העולם** כו';

וכך היה זה אצלו גם קודם לכן, מאז ירידתו למצרים - בהיותו עבד אצל פוטיפר שר הטבחים היה טרוד בעסקי פוטיפר; וגם לאחר מכן, כאשר היה הוא אסור בבית הסוהר, היות ש"ויתן"⁸⁵ שר בית הסוהר ביד יוסף את כל האסירים אשר בבית הסוהר ואת כל אשר עושים שם הוא היה עושה -

ואעפ"כ כל אותם טרדות לא בלבלו אותו בדביקותו בה' וגם **בעת עסקו בהם** היה הוא "מרכבה **ממש** לאלקות"⁸⁶.

מכיון שאצלו האיר האור אלקי שהוא **לגמרי** למעלה מהעולם⁸⁷, שמצד אור זה אפילו לא שייך לומר שהעולם אינו תופס מקום, ולכן יכול להיות אופן

⁽⁷⁸⁾ וישלח לד, ה.

⁽⁷⁹⁾ להעיר ממה שאין מסכנין בדבר **הראוי** לקבל טומאה - אפילו **כשלא הוכשר** לטומאה (שו"ע אדה"ז או"ח ר"ס תרכט).

⁽⁸⁰⁾ ראה תו"ח שם (קב, סע"א ואילך) וסה"מ תפר"ח שם (ס"ע כז) דהשבטים הם בבחי' יחו"ת והאבות הם בחי' יחו"ע. ובתו"ח שם פ"ז (קד, ג במוסגר) בנוגע **האבות**: אע"פ שאין המסך מבדיל להם כלל כו' דאין העולם תופס מקום כלל אחר שאין הצמצום מסתיר כלל עד שיהי' צריך להפשיט א"ע כו'.

⁽⁸¹⁾ להעיר מתו"ח שם קח, ג; אוה"ת שם, ב; סה"מ תפר"ח ס"ע כו ואילך - בנוגע להבעש"ט.

⁽⁸²⁾ ל' התו"ח שם קב, ג. וראה עד"ז שאר המקומות שבהערה 17.

⁽⁸³⁾ מקץ מא, מ. שם, מד.

⁽⁸⁴⁾ ראה מקץ שם, נו-ז. מב, ו. ועוד.

⁽⁸⁵⁾ פרכתנו לט, כב.

⁽⁸⁶⁾ סה"מ תפר"ח שם ריש ע' כז. ועד"ז בשאר המקומות שבהערה 17.

העבודה בדרך התלבשות בעולם, ואעפ"כ אין זה מבלבל את הדביקות, הדביקות באלקות נהיית מורגשת גם בעניני העולם שבהם מתלבשים, כך שבועולם עצמו מורגש אלקות⁸⁸ שלמעלה מגדר עולם.

וכפי שמוצאים אצל יוסף, שבהיותו עבד אצל פוטיפר היה "וירא⁸⁹ אדוניו כי ה' אתו וכל אשר הוא עושה ה' מצליח בידו" - באותו "מקום" שפוטיפר הוא "אדוניו", שם גופא אותו "אדוניו עצמו" ראה "כי ה' אתו". וגם לאחר כך, בהיותו אסיר בבית הסוהר, "ויהי⁹⁰ ה' את יוסף ויט אליו חסד ויתן חנו בעיניו שר בית הסוהר" - הורגש הדבר גם אצל שר בית הסוהר, היכן שיוסף היה אסיר!

ו. ע"פ הנ"ל יובן גם מה שהמדרש אומר על יוסף "ויוסף הורד מצרימה" - "כבשון" . . וירד מים עד ים", והשייכות של ענין זה לפירוש (של "הורד") "הוריד את השכינה עמו":

בזה ש"ויוסף הורד מצרימה" כפשוטו, וגם ברוחניות - היתה אצלו הירידה וההתלבשות במצרים, בהיותו שם, בירידתו, נשאר הוא במהותו האלקית ("הוריד את השכינה עמו") - בירידה זו גופא פעל הוא את ה"כבשון".

מכיון כאשר יוסף בא למצרים, זה גופא משנה את מצרים, עד שגם ב"מקום" זה של מצרים הורגש אלקות, וזה נפעל מיד בתחילת ההורדה, וכנ"ל ש"וירא אדוניו כי ה' אתו" ובמילא "ויפקדהו על ביתו וכל יש לו נתן בידו"⁹¹, ועד"ז לאחר מכן בהיותו בבית הסוהר,

תורה שבעל פה מגלה ש"ויוסף הורד מצרימה" פירושו וענינו - "כבשון הדא מה דכתיב וירד מים עד ים".

⁸⁷ ראה תו"ח שם (קד, ג ואילך) ובסה"מ שם (ס"ע כו ואילך). דיוסף הוא למעלה מתהו ותיקון (שרש האבות והשבטים), ובתו"ח שם פ"ט (קה, ב) ואילך דיוסף פועל בנש"י החיבור דיחוט שהוא בבחי' ממכ"ע עם יחו"ע בבחי' סוכ"ע (ועד"ז הוא בסה"מ שם ס"ע כז).

⁸⁸ ראה הערה הקודמת, ובסה"מ שם (ס"ע כז) מסיים: ועל ידי זה נעשה דהעולם יהיה מרכה לאלקות.

⁸⁹ פרשתנו לט, ג.

⁹⁰ פרשתנו שם, כא.

⁹¹ פרשתנו לט, ד. וראה המשך הפסוקים שם.

עניני משיח וגאולה

מי יעשה הפרה אדומה העשירית*

הרב אברהם בער הכהן שי בלעפאפסקי

ר"מ בישיבת אחלי יוסף יצחק ליובאוויטש

כתב הרבי בשיחת ש"פ תשא תשמ"ז, וז"ל: כשיבוא משיח צדקנו יעשה פרה אדומה, הפרה העשירית מהפרה שעשה משה, (רמב"ם הלכות פרה אדומה ספ"ג) וממשיך: שי"ל שכיון ש"משה ואהרן עמהם" (ראה יומא ה.ב. תוד"ה אחד-פסחים קי"ד,ב) הרי כל פרטי העבודה דפרה אדומה יהי ע"י אהרן.

שכן, אף שעשיית הפרה הראשונה היתה על ידי אלעזר בן אהרן, "מצוותה בסגן" (רש"י חקת יט.ד.) היינו מפני שעשיית הפרה באה לכפר על חטא העגל, שנעשה ע"י אהרן, ואין קטיגור נעשה סניגור (רש"י שם פסוק כב), אבל לעתיד לבוא, שאז יושלם לגמרי תיקון חטא העגל, לא שייך טעם זה, וממילא בודאי יעשה אהרן את הפרה, ולא יוותר על עשייתה, ע"כ.

אמנם באור התורה (שמות עמוד א' תקפו) מביא מלקו"ת להאריז"ל, ושער הפסוקים סוף יחזקאל, (מובא בתניא פ"נ), שלעתיד לבוא יהיו הלויים כהנים, ולפי זה ברור לומר, שמשה רבינו, שהוא לוי, יהי אז כהן גדול ע"כ. ולפי מה שנתבאר לעיל (משיחת תשא תשמ"ז) שטעם שפרה ראשונה נעשתה ע"י אלעזר בן אהרן, הוא מפני ש"אין קטיגור נעשה סניגור", וזה לא שייך לעתיד לבוא, ובמילא זה יעשה ע"י אהרן - כי הוא הכהן גדול, ובעצם זה שייך אליו כנ"ל.

ועפ"י מה שנת' שלע"ל ברור לאמר שמשה יהי כה"ג, צ"ע מי יעשה הפרה העשירית דלע"ל. וקשה לחלק ולאמר שאחד מהם (אולי הראשונה יעשה אהרן), ואח"ז יעשה משה שהוא יהי גם כן כה"ג, (או להיפך), כי מהרמב"ם הנ"ל משמע שהפרה העשירית יהי הפרה האחרון, ויש להסביר זה ג"כ כי אז יופסק ענין המיתה וממילא לא יהית טומאת מת שנצטרך לטהרת פרה אדומה לאחר הפרה העשירית.

* הערת המערכת: בכללות הענין מי יהי כהן גדול לע"ל עיין ספר "מות המשיח בהלכה" סימן כ"ד (ח"ב) (להרב א. גערליצקי), וגם מובאר שם שאפשר שתהא כמה (בחי') כה"ג וא' יעשה איזה עבודות עיקריים עיי"ש.

הלכה

הערה למשיג

הרב צבי הירש טלזנר שליט"א

מרא דאתרא דק"ק ליובאוויטש מלבורן

בהערות התמימים האחרון כתבתי מאמר בנוגע לכהן אבל האם מותר לו לישא כפים ביו"ט. והבאתי פוסקים רו"א דמנהג אשכנז מזמן הראשונים ואילך הוא לא לישא כפים. דברים אלו נפסקו בשו"ע, קיש"ע, דרך חיים, שו"ע אדה"ז נבג"מ, ובכל ספרי הפוסקים עד זמנינו.

והנה בא אחד וכתב כמה הערות על דברי בנוגע לענינים אלו וכדי שלא יהי' שתיקה כהודאה מוכרח אני לענות לו על ראשון ראשון. וזה החלי בס"ד.

השגה א' מה יעשה אם כהן לא שמע מהפס"ד הנ"ל ונשא כפיו ט' פעמים ואח"כ בא לביהכנ"ס שלא נו"כ מכיון שאצלו לא שייך העדר שמחה כי הלא נשא כפיו ט' פעמים והוא נמצא במצב שמחה ולא הי' לו שוב בעיות בברכתו האם עליו לוותר על ברכת כהנים בבואו אל מקום שאין נו"כ עכ"ל.

והנה הדבר פשוט דאם אדם עבר על פס"ד בשו"ע ואח"כ הולך לביהכנ"ס אחר ששומרים על הדין דבר פשוט דאסור לו לישא כפיו כהדין המפורש בשו"ע. ומה שטוען שאצלו הי' שמחת יו"ט ולכן מותר לו לישא כפיו צע"ג דא"כ נתת לדבריק שיעורין שכל כהן ישפט אם הגיע לשמחה של מצוה או לא ואז ישא כפיו ובכל פעם ופעם ישפט אם הגיע למדריגת שמחה הנצרכת לברכת כהנים ודבר מוזר כזה עוד לא שמענו מימינו. שנית אם ההלכה אומרת שאדם אינו יכל להיות בשמחה [כמו כל דיני אבילות] הרי זה דבר החלטי ולא ניתן לערעור דא"כ בטלת כל דיני אבלות בבת אחת. ההלכה קובעת מה דרגת

האדם לא תלוי בהרגשים שלו. [ועי' סוכה כ"ה ע"א ועיי"ש רש" ד"ה טירדא
[דרשות]

השגה ב'. אם אינו נו"כ הרי זה אבלות בפרהסיא. אולם כל הפוסקים
כולם פוסקים בפירוש שיצא לפני רצה ואינם חוששים כלל לאבילות דפרהסיא
וכולם כל הרו"א ידעו שיש דין של אבלות דפרהסיא.

השגה ג' איך אני אומר דצריכים לפסק כהרמ"א הלא מצינו כו"כ פסקי
חב"ד ההולכים לא כדעת הרמ"א. ראשית כל רובא דרובא דרבני אנ"ש פוסקים
כהרמ"א וכדברי אדה"ז נבג"מ שנית הלא כל הפוסקים מהלבוש, דרך החיים,
ערוך השולחן וכו' כולם מסכימים להרמ"א ואיך נעזז לפסק כהרגשה שלנו
אתמהה.

השגה ז' האם בימי הרמ"א הי' הביהכנ"ס כמו שנמצאים עכשיו אם
הרבה כהנים או מיעוט כהנים. פשוט שהשבלי הלקט, וההגהות מיימניות מקור
לדין זה ידעו כל השקו"ט של גודל ביהכנ"ס וכמה כהנים נמצא במקום. כמו שיש
מח' אם נשאר רק כהן אחד מה לעשות אולם אף אחד מהפוסקים סוברים דאם
יש עוד כהנים האבל מחויב לצאת.

השגה תשע בנוגע לביאור הגר"א ובנין שלמה [לא כמו שנדפס בהערות
בטעות חשק שלמה] צע"ג האם אנו מקבלים את ביאור הגר"א כפוסק שלנו נגד
כל גדול האחרונים ובראשם הרמ"א ואדה"ז נבג"מ.

וכבר כתבתי שלדברי רבינו הזקן נבג"מ מתורץ הרבה מקושיותיו של
בעל הבנין שלמה. ושנית הנ"ל לא הסתכל בביאור הגר"א ז"ל שמביא דעת חז"ל
בנוגע לדין של שמחה וגם הזהר ואומר שזהו טעם של הגהת הרמ"א. וגם הרי
פסקינן דאבל אינו מקיף בהשענות מכיון שאינו שרוי בשמחה ואולי גם ע"ז הוא
יחלק דהוא עצמו שרוי בשמחה למה לא יקיף היפוך דעת הגרי"ד ז"ל בשיעוריו
לסוכה עיי"ש.

ומה שהקשה על חיוב שמחה ביו"ט צע"ג מהו כוונתו. הלא זה פשוט
דיו"ט מבטל אבלות ואפילו אם האבל שרוי בצער גדול האם בגלל זה נאמר
שתלוי במעמדו ומצבו איך יתנהג בהל' יום טוב. ומה פשט של דברי הגמ' מו"ק
יד ע"ב את עשה דרבים ומבטל עשה דיחיד. ומה יגיד על אמירת קדיש האם זה
אבלות דפרהסיא וכו'. וכו'. אלא דקבעו לנו חז"ל דינים איך להתנהג ולא תלו בזה
לפי הרגש של כל אחד ואחד וישנו דרגות בענין השמחה וחז"ל קבעו מה השיעור
לגבי כו"כ הלכות של יו"ט ולא ניתנו לכל או"א לעשות כל שברצונו ומעמד נפשו

לבחר מה הוא רוצה ומה הוא אינו רוצה. וגם ידוע שמועה בכותלי בריסק שיש קיום ויש ניהוג בכו"כ עניני שמחה ואבלות.

ומה ששואל מה פוסק אדה"ז נבג"מ באם אין שם אלא כהן אחד למה לא הסתכל בשו"ע ס"ק נה וז"ל ואפילו אין שם כהן אלא הוא עכ"ל.

ומה שמביא חידוש ששמחה כהן מקושר עם נוסח הברכה של באהבה תמוה עד למאוד איפא מצא דאהבה תלוי' בשמחה. שינת ברכות אינן מעכבות וגם לשון רבינו בשו"ע אלו הוא **שמחה וטוב לב** כמו שמצינו ביצחק ולא סתם שמחה וזה ג"כ ראי' נגד הרגשים עצמיים של כל אחד ואחד.

בנוגע מה מותר לאבל לעשות ביו"ט הלא מבואר בפוסקים כל הדינים ואיני ידוע מה יש לזה שייכות לברכת כהנים.

וגם לא ראה איך רבינו הזקן נבג"מ בדבריו מתרץ כל השגותיו וז"ל: שאינו נקרא שרוי בשמחה שהרי אסור לו לילך לשמחת נישואין וכיו"ב. עכ"ל ואדה"ז עוה"פ בסוף הסעיף כותב וז"ל אבל ביו"ט שהוא חייב בכל המצוות מ"מ אינו שרוי בשמחה עכ"ל רואים מפורש שאינו תלוי בהרגשת האדם כלל וכלל אלא דין של הלכה מה נקרא בשמחה ומה לא נקרא שמחה.

העולה כל כולנה מה שמסיים רבינו הזקן נבג"מ וז"ל שהרי מן הדין רשאים הם לישא כפיהם.

ובהשגה יו"ד כותב דלכאורה אם האבל אינו בשמחה למה חייב בבשר ויין. ושואל דמר לא מובנים לי כלל הלא גם אבל באמצע אבלות מותר בבשר ויין ושמחה אין דין שמחה כלל וכלל רק דהתורה ציוותה לבטל ברגל האבלות דיחיד ומחויב למצות שמחה דאורייתא שאחד מן המרכיבים של דבר זה הוא אכילת בשר ושתיית יין. וכן הוא בלשון רבינו יחיאל מפריש במו"ק כ"ג ע"א ד"ה השתא וז"ל דוודאי ברגל שחייב כל האדם לשמח לבו ולהסיר ממנו כל צער וכל אנינות ודאגה ודין שלא יעלה למנין ז' ימי אבלו עכ"ל. אילו לגבי ברכת כהנים השמחה צריך להיות יותר עמוק משמחת יום טוב ולכן אבל אפילו אם הוא חושב שהוא בשמחה מופקע מדין הוא של נשיאות כפים.

ועוד מה שכותב שיש כאן סתירה בין שמחת יו"ט ואבלות אינו מובן כלל. הלא כל ענין של שלשים וי"ב חודש חלים ביו"ט כבחול רק שבעה שזהו אבלות חמורה נדחית מפני שהם סותרים אחד את השני וענין זה של גידל שערות, קדיש וכו' מביא הענין של אבלות שמחסר ענין של שמחה לגבי ברכת כהנים.

ועיין בתורת האדם להרמב"ן עמ' רכב שכתב וז"ל לפי שאין יו"ט מתחלל ממש באבילות זו שהרי כשחולק מנעלו וסנדלו ואינו נותן שלום ולא קורא בתורה ומעטף ראשו וכופה מטתו אין יו"ט מחולל לו בכך שאפילו אדם אחר שנהג כן שלא לשום אבלות לא עשה ולא כלום. עכ"ל.

ועיין בס' שיעורים לזכר אבא מארי ז"ל להגרי"ד מבוססות ז"ל ח"ב דף קצב שכתב וז"ל אך באבילות דלי' אין שום קיום אבלות רק איסורי אבל ביחס לחמשה דברים שנאסרו, ברם אין כאן ענין של קיום אלא של איסור עכ"ל ודבר זה מחזק פסק הרמ"א ז"ל באבל אינו נו"כ ואין לזה שום שייכות לאבלות כלל וכלל.

והנה בשו"ת אבני נזר או"ח ס' תקלח מחדש דברים נפלאים בענין ערבות ואציין דבריו וז"ל ומה שנראה לי בזה ע"פ דברי הש"ס מוע"ק דף יד ע"ב אבל אינו נוהג אבילותו ברגל דאתי עשה דרבים ודחי עשה דיחיד. וצריך להבין דזה שמצינו בשחרר עבדו והשלימו לעשרה שגורם מצוה לכל הציבור אבל הוא לא יבטל ממצוות הרגל רק הוא האבל לבד, ומה זה מצוה דרבים ונראה מזה ע"פ המבואר בש"ס ר"ה כט ע"ב דמשום כל ישראל ערבין זה בזה חשוב בר חיוב לענין שיכל להוציא האחר אחר שיצא בעצמו וכן לענין לעבר בבל תוסיף דחשיב זמנו הואיל ואי אתרמי ציברא אחרינא הדר תקע לי' ומ"מ מי שאינו בר חיוב אינו מוציא וצריך לומר דאינו בכלל עריבות אלא מי שמחויב בעצמו ועל כן יש לומר דמצוות אבל אינו מחויב אלא הוא האבל אבל במצות שמחת יו"ט דודאי כל ישראל מצוים עלי' ושפיר חשוב עשה דרבים שמחת יו"ט ומקרא מלא הוא בעכ"ל שמעל בחרם חטא ישראל וגם גנבו וגם כחשו וגו' ונקראת עברת עכן על הכלל וכל שכן במדה טובה מרובה שמצוות היחיד כאילו כל הכלל עשו עכ"ל.

חזינן מהכא דמצות השמחה הוא חלק ממצות שמחה כללית ואם האבל עצמו אינו בשמחה אינו גורע מהחיוב של כלל ישראל ולכן בענינו דכיון דברכת כהנים הוא חיוב על הכהן שמחויב לברך כלל ישראל [אע"פ שהחרדים ועוד אחרונים ג"כ כותבים דישנו חיוב על כלל ישראל להתברך אולם עיין בליקוטי שיחות חיי"ד דף 41 דכתב בהערה 39 דברי הרשב"א ז"ל בסוכה לא ע"ב דליכא חיובא אישראל להתברך דמצוה דכהן הוא עכ"ל. ועיין ג"כ ליקוטי שיחות חיי"ג דף 237] ואם הוא אינו בשמחה מפני אבילותו אז אולי אין לו שום חיוב לברך את ישראל ולא מיגרע מזה שום ענין אצל שאר ישראל. ומדבריו אולי ג"כ יכולים לומר דמה שכלל ישראל מקיים מצות שמחה החג נחשב כאילו האבל ג"כ קיים המצוה אע"פ שהוא אבל ואינו מרגיש שום שמחה וג"כ נוהג כמה דיני אבלות.

סוף דבר לא מצאתי בכל השגותיו שום מענה למה שכתבתי במאמר הקודם רק הרגשים שאין להם שום אחיזה בהלכה ובדין. ומה שכותב שדבר עם כו"כ רבנים שאמרו שמותר לישא כפיהם אנו אין לנו אלא דברי בן עמרם רבינו הגדול בשו"ע והכותב היפוך דעת רבינו חייב להביא רא' לדבריו לא להיפך. ומסיימים בטוב.

פשוטו של מקרא

ביאור מחלוקת רש"י והאב"ע בפ' שופטים

הרב אברהם שי' ציטראן

שליח בישיבה (תשנ"ז-ח) לונדון, אנגלי'

ידוע חילוקי המנהגים בנוגע לאילנות בבית הכנסת בחג השבועות. ואף בין חסידי חב"ד כנראה יש חילוקים דמנהג הפשוט בינינו הוא שלא לשים אילנות, אבל בהלוח חב"ד כתוב שכן נוהגים.

הטעם שלא לשים הוא מפני שלאחר כמה שנים שזה הי' כן 'הנהיגו' הגוים 'מנהג' כיוצא בזה ולכן מפני חוקות הגוי הרבה קהילות הפסיקו ונתבטל המנהג אצלנו. ולכאן טעם הפשוט שהרבה המשיכו כמנהג הקדום הוא מפני שסבירא להו דלא שייך בזה חוקת הגוי כיון שזה היה המנהג שלנו והם 'לקחו' את זה מעמנו.

ואולי י"ל שב' הצדדים מקורם בפרשת שופטים פ' ט"ז פסוק כ"ב בהחילוק בין פי' רש"י והאב"ע. בפסוק כתיב "ולא תקים לך מצבה אשר שנה ה'

אלקיך". לפי רש"י המדובר הוא "אפי' לשמים"... ואת זו שנא כי חק היתה לכהנים וממשיך רש"י לשאול והלא מצינו " שהיתה אהובה לו בימי האבות"? ומתוך רש"י "עכשיו שנאה מאחר שעשו אלה חק לעבודת כוכבים". היינו שלפי רש"י אף שאנו הנהיגו את זה קודם אעפ"כ מאחר שזה נעשה חוקות הגוי נעשה איסור ושנאה אצל ה'.

לאידך גיסא האב"ע כותב שמדובר דוקא במצבה לעבודת כוכבים דאילו הוא לעבודת הבורא הי' דבר טוב והראי' מיעקב! וז"ל: ולא תקים לך מצבה. לעבודת גילולים. והעד, "אשר שנא". רק מצבה שלא לעבודת גילולים איננה אסורה. והעד הנאמן, בפרשת וישלח יעקב, עכ"ל.

והיוצא דלפי האב"ע א"א לומר על מצבה לה' "אשר שנא". ולכאו' איננו חולק על המציאת (לפי' רש"י) שעכשיו הוא חוק לעכו"ם אלא שלא איכפת לו כיון שזה מנהג ישראל (כפשוטו).

ואולי י"ל בדרך הרמז בפסוק שלפני זה (פסוק כא') "לא תטע לך אשרה כל עץ אצל מזבח ה' אלקיך אשר תעשה לך". דלפי' רש"י יש בזה ב' ציווים, א' לע"א בכ"מ, וב' כל עץ (אפי' לה') אצל מזבח ה'. ואף שהאב"ע אינו מפרש מילים אלו ("כל עץ") נ"ל דפירוש כפשוטו היינו ש"כל עץ" קאי על "אשרה", דא"ל היה לי לפרש וכו' וד"ל.

כדרלעומר בסדר הפסוק

הילד אליהו ברוך שי' טיאר

בפרשת לך לך פרק יד פסוקים ד-ה משמע שכדרלעומר הי' העיקר בין המלכים אשר אתו שהרי החמשה מלכים עבדו אותו דוקא והוא הי' בעל המעשה (רש"י שם).

ולכאורה יש להבין למה א"כ בפסוק א' נזכר כדרלעומר השלישי בתוך ארבעה המלכים ולכאורה נמנו לפי חשיבותם?

ואולי יש לתרץ ע"פ מה שמצאתי בהגדה של פסח של הרבי נשיא דורנו בהקטע של מעשה ברבי אליעזר, שי"מ שהסדר הוא ע"פ מרז"ל (ברכות מו, ב,

ותוספתא שם) סדר הסיבה גדול באמצע שני לו למעלה הימנו שלישי לו למטה הימנו.

אבל א"כ יש להבין למה לא נמנה שני?

ואפשר בצירוף אחד משאר הטעמים שבהגדה של פסח שם יש לתרץ זאת. דאפשר ש"אריוך מלך אלסר" הי' יותר מבוגר מכדרלעומר או יותר חזק ממנו או שכדרלעמר הי' תלמידו.

